

Diplomatske povlastice i imuniteti

Radosović, Nikolina

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:724219>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-17**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu

Pravni fakultet

Katedra za međunarodno pravo

DIPLOMATSKE POVLASTICE I IMUNITETI

Diplomski rad

Nikolina Radosović

Mentor: Prof.dr.sc. Davorin Lapaš

Zagreb, siječanj 2023. godine

Izjava o izvornosti

Ja, Nikolina Radosović pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Nicolina Radosović, v.r.

Sažetak :

Diplomacija je vrlo zahtjevna i cijenjena disciplina kojom su se od davnina bavile osobe koje su morale posjedovati opsežno znanje i sposobnost pregovaranja te utjecanja na druge ljude. Osnivanjem najpoznatije međunarodne organizacije, Ujedinjenih naroda, dolazi do usvajanja Bečke konvencije o diplomatskim odnosima iz 1961.godine kojom je došlo do kodifikacije tada postojećeg običajnog prava o diplomatskim odnosima. Njezino usvajanje znatno je pridonijelo zaštiti diplomatskih zastupnika u međunarodnim odnosima kako bi što slobodnije mogli obavljati svoje funkcije. U Konvenciji su propisana prava i obveze diplomatskih zastupnika i stranih država koje ih primaju te njihove povlastice i imuniteti. Diplomatske povlastice i imuniteti su zajamčeni diplomatskim zastupnicima dok se nalaze u državi primateljici, a jako važnu ulogu igraju osobna nepovredivost diplomatskog zastupnika, nepovredivost prostorija diplomatskog predstavništva, ali i imunitet od kaznene, građanske i upravne jurisdikcije države primateljice te sloboda komunikacije. Svrha ovog rada je davanje uvida u diplomatske povlastice i imunitete kroz razne praktične primjere s ciljem što boljeg razumijevanja diplomatske profesije i njezine ozbiljnosti.

Ključne riječi : diplomacija, Bečka konvencija o diplomatskim odnosima, diplomatske povlastice i imuniteti, diplomatski predstavnici

Summary :

Diplomacy is a very demanding and respected discipline that has been practiced since ancient times by people who had to possess extensive knowledge and the ability to negotiate and influence other people. The founding of the most important international organization, the United Nations, led to the adoption of the Vienna Convention on Diplomatic Relations from 1961 as a treaty that codified the existing customary law on diplomatic relations. Its adoption significantly contributed to the protection of diplomatic representatives in international relations so that they could perform their functions as freely as possible. The Convention stipulates the rights and obligations of diplomatic representatives and receiving states, as well as their privileges and immunities. Diplomatic privileges and immunities are guaranteed to diplomatic representatives while they are in the receiving state, and a very important role is played by the personal inviolability of the diplomatic representative, the inviolability of the premises of the diplomatic mission, but also immunity from criminal, civil and administrative jurisdiction of the receiving state and freedom of communication. The purpose of this thesis is to provide an insight into diplomatic privileges and immunities through various practical examples with the aim of better understanding the diplomatic profession and its importance.

Key words : diplomacy, Vienna Convention on Diplomatic Relations, diplomatic privileges and immunities, diplomatic representatives

Sadržaj :

1. Uvod	1
2. Nastanak i razvoj diplomacije	2
3. Diplomatsko predstavništvo i diplomatski zastupnici	5
4. Karakteristike diplomatskih zastupnika.....	7
5. Kodifikacija običajnog međunarodnog prava.....	9
6. Diplomatske povlastice i imuniteti	11
6.1. Opće napomene	11
6.2. Povlastice i imuniteti diplomatskog predstavništva	13
6.2.1. Nepovredivost diplomatskih prostorija i vozila.....	13
6.2.2. Zaštita arhiva.....	15
6.2.3. Sloboda komunikacije.....	16
6.3. Povlastice i imuniteti diplomatskih zastupnika.....	18
6.3.1. Osobna nepovredivost diplomatskog zastupnika.....	18
6.3.1.1. Neprihvatljiva osoba ili <i>persona non grata</i>	20
6.3.2. Imunitet od jurisdikcije.....	21
a) Kaznena jurisdikcija.....	21
b) Građanska i upravna jurisdikcija.....	23
c) Odricanje od imuniteta.....	24
6.3.3. Sloboda kretanja.....	25
6.3.4. Trajanje povlastica i imuniteta.....	26
6.3.5. Izuzeće od poreza, davanja i carina	28
6.3.6. Izuzeće od odredaba o socijalnom osiguranju	30
7. Ceremonijalna prava.....	30
8. Nepovredivost diplomatske valize.....	31
9. Odnos prema medijima.....	33
10. Prelazak preko područja treće države	34
11. Pravo diplomatskog azila.....	35
12. Negativni efekti diplomatskog imuniteta.....	36
13. Zaključak.....	38
14. Literatura.....	39

1. Uvod

Od davnina postoje sukobi među narodima, a kasnije i među državama koji su se tijekom povijesti rješavali na razne načine. Učenje i razvijanje vještine vođenja pregovora, mirnog rješavanja sporova putem komunikacijskih sredstava, a ne rata, doprinijele su razvoju diplomacije kao profesije za koju je potrebno posjedovati iznimnu sposobnost pregovaranja i poznavanja različitih područja prava, politike, religije, ekonomije, povijesti, geografije te uvijek biti u dodiru s aktualnim temama i informacijama. Diplomatski zastupnici koji rade u diplomatskim službama na području države primateljice odnosno u zemlji u kojoj su akreditirani, uživaju određene povlastice i imunitete radi što lakšeg i uspješnijeg obavljanja svoje funkcije. Vrlo značajan događaj koji je obilježio sistematiziranje običajnih međunarodnih pravila o diplomatskim povlasticama i imunitetima u pisani tekst je donošenje Bečke konvencije o diplomatskim odnosima 1961. godine koja je doprinijela sve većoj zaštitenosti i stabilnosti diplomatskih zastupnika u svijetu.

Diplomatski zastupnik mora biti spreman na mnoga odricanja tijekom svoje karijere kao što su učestala putovanja, odlazak na razna svečana događanja i svakodnevno prikupljanje informacija kako bi obogatio svoj rječnik, ali i bio u toku s aktualnim događanjima u svijetu. Upravo zbog svega navedenog, kako bi se diplomatskim zastupnicima omogućila što veća sloboda u radu, bez nepotrebne prisile ili ograničavanja službenog djelovanja, dodijeljeni su im imuniteti i povlastice kao nepovredivost osobe diplomatskog zastupnika, sloboda kretanja, izuzeće od socijalnog osiguranja, ali i imunitet od kaznene, građanske i upravne jurisdikcije države primateljice.

Glavna svrha diplomacije je spriječiti sukobe tako što će se međusobnom suradnjom i pregovorima održavati razdoblje mira. Profesija diplomata je zahtjevna i uvijek dinamična pa im je stoga potrebno omogućiti da se osjećaju zaštićeni dok se nalaze u zemlji države primateljice. Naime, nužno je da diplomatska misija ima određenu zaštitu države primateljice u pogledu nepovredivosti njihovih prostorija i arhiva te fiskalnih i carinskih izuzeća na pokretnim i nepokretnim stvarima.

Svjedoci smo trenutne krize i rata u Ukrajini koja je obuhvatila cijeli svijet i gdje se itekako vidi potreba za održavanjem diplomatskih veza u međudržavnim odnosima kako ne bi došlo do narušavanja mira i sigurnosti čovjeka. Održavanje međunarodnih odnosa ključna je stavka u

uspostavi mira u svijetu i sigurnosti svake osobe. Predstavljanje države u najboljem svjetlu je težak zadatak diplomatskih zastupnika, pogotovo u današnje vrijeme prijetnji i pritisaka velikih svjetskih sila u kojem svaka riječ ima posebnu težinu. Upravo zbog toga, ovaj rad bazirat ćemo na davanju što boljeg uvida u diplomatske povlastice i imunitete te prikazivanjem slučajeva iz prakse koji prikazuju koliko je diplomatski poziv uistinu zahtjevan i ozbiljan.

2. Nastanak i razvoj diplomacije

Drevne civilizacije poznavale su nepovredivost poslanika. Korijene diplomacije prije same kodifikacije možemo pronaći još u najstarijim kontaktima između različitih naroda i plemena, a ako diplomaciju promatramo kao aktivnost u kojoj sudjeluju nositelji poruka i u kojima je glavna djelatnost stvaranje mira i smirivanje tenzija onda prve korijene diplomacije možemo pronaći još u staroj Grčkoj. Upravo Homerovo djelo Ilijada koja je nastala u 6.st.pr.Kr. spominje vjesnike, a grčki naziv „*angelosom*“ koji je nosio sakralni značaj u to vrijeme, označavao je nositelja vijesti.¹ U vrijeme stare Grčke bilo kakvo teže ugrožavanje osobne slobode veleposlanika koji su se nazivali „Božijim glasnicima“ smatralo se ponižavajućim ponašanjem prema njihovim bogovima. Razvoj diplomacije širio se od 6.st.pr.Kr iz Grčke, preko snažnog Rimskog carstva gdje je u 3.st.pr.Kr. rimski Senat poznao aktivno i pasivno pravo poslanstva, a u doba Bizanta tijekom 12.stoljeća proširuje se uloga poslanika. Nadalje, u doba preporoda odnosno najkreativnijeg razdoblja u umjetnosti i književnosti zvanog renesansa koja je najznačajniji odraz imala upravo u Italiji gdje je 1455.godine u Genovi ustanovljeno prvo stalno veleposlanstvo, a gradovi poput Firence, Toskane, Milana i Venecije počinju uvoditi stalne diplomatske zastupnike.²

Vrlo brzo nakon Drugog svjetskog rata čije posljedice nikoga nisu ostavile ravnodušnim, javlja se evidentna potreba za što bržom uspostavom kvalitetnijih međunarodnih odnosa s ciljem uspostave mira u svijetu. Međunarodni razvoj moderne diplomacije tekao je kroz tri etape. Prva etapa započela je nedugo nakon rata kao dogovor savezničkih sila koje su se borile protiv agresije Njemačke, Italije i Japana. U to vrijeme se uvelike pridonosi razvoju diplomacije tako što dolazi

¹ Vukadinović, R., *Politika i diplomacija*, Zagreb, Politička kultura, 2004, str. 10.

² Berković, S., *Diplomacija i diplomatska profesija*, Dubrovnik, Urban – Media, 2006, str. 18.

do velikog broja zapošljavanja u ministarstvima vanjskih poslova, obučavanja i pripreme budućih naraštaja diplomata kako se nikada više ne bi dogodile tako strašne i razorne posljedice u svijetu koje su hitno iziskivale kvalitetnije međunarodne odnose. Druga etapa tiče se procesa oslobađanja kolonija od kolonijalne vlasti i njihovo pretvaranje u slobodne i neovisne zemlje, a vrlo značajna činjenica je donošenje Deklaracije o davanju neovisnosti kolonijalnim zemljama i narodima 1960. godine.³ Zadnja etapa kreće nakon pada komunističkog režima, a pogotovo na našem području nakon raspada Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije gdje je svaka novonastala država stvarala svoje nove mlade diplomatske službe.⁴

Educiranje i osposobljavanje diplomata jedno je od temeljnih zadataka svake države kako bi se postigao što bolji međunarodni položaj u svijetu. Prvo samostalno obrazovanje diplomata započinje davne 1701.godine u Rimu gdje je osnovana papinska diplomatska akademija⁵, zatim 1712. godine u Parizu dolazi do utemeljenja *Academie Politique*⁶ odnosno akademije za političke studije, a u Beču 1754.godine, Marija Terezija, prva i jedina žena koja je vladala Habsburškom Monarhijom, osnovala je Orijentalnu akademiju⁷. U Republici Hrvatskoj velika se pozornost posvećuje međunarodnim odnosima i educiranju diplomata. Glavna zadaća Ministarstva vanjskih poslova je ostvarivanje državnih ciljeva i interesa u inozemstvu. Godine 1994. u Republici Hrvatskoj osnovana je u okviru Ministarstva vanjskih poslova diplomatska škola, a nakon godinu

³ “*Since the Congress of Vienna, foreign policy has related nations to each other hence the term “international relations.” In the nineteenth century, the appearance of even one new nation such as the united Germany produced decades of turmoil. Since the end of the Second World War, nearly a hundred new nations have come into being, many of them quite different from the historic European nation state. The collapse of communism in the Soviet Union and the breakup of Yugoslavia have spawned another twenty nations.*” Kissinger, H., *Diplomacy*, New York, Simon & Schuster, 2011, str. 1228.

⁴ Vukadinović, R., Međunarodno okruženje i hrvatska politika: Proliferacija novih država i proliferacija diplomacije, sv.2000., br. 1., Zagreb, *Politička misao*, 1994, str. 3.

⁵ <https://www.vatican.va/content/romancuria/it/pontificie-accademie/pontificia-accademia-ecclesiastica/profilo.html> - Academia Pontificia de Nobili Ecclesiastica – utemeljitelj papinske diplomatske akademije je Klement XI., a smisao otvaranja takve akademije je bilo osposobljavanje i pripremanje mladih crkvenih osoba za diplomatsku službu Svete Stolice nakon dvogodišnjeg studija.

⁶ Fevrier J., *La Revue administrative*, Presses Universitaires de France, 1987., br. 235 str. 19-24.- članak koji je uvršten u knjizi pod naslovom : *La première École d'Administration : Yves de Saint-Prest et l'Académie politique de 1712 à 1719* napisao je autor Thuillier G. koji navodi da je na inicijativu Jean- Baptiste Colberta de Torcy osnovana akademija čija je osnovni cilj nastave bilo prenošenje informacija o međunarodnim odnosima i diplomaciji na mlade francuske učenike.

⁷ “*Orijentalna akademija danas nosi naziv Diplomatska akademija čije središte se nalazi u Beču i ujedno se smatra najstarijom diplomatskom školom na svijetu.*” Pfusterschmid-Hardtenstein, H., *A Short History of the Diplomatic Academy of Vienna*, Beč, Diplomatic Academy of Vienna, 2008, str. 10.

dana postaje Diplomatskom akademijom koja je iznjedrila brojne stručnjake u diplomaciji koji se konstantno stručno usavršavaju.

Otkako je 1945. godine uspostavljena najpoznatija i najveća međunarodna organizacija na svijetu Ujedinjeni narodi, doneseni su brojni međunarodni ugovori, a jedan od poznatijih je usvojen 1961. godine pod nazivom Bečka konvencija o diplomatskim odnosima koja predstavlja prvu značajnu kodifikaciju diplomatskog prava.⁸ Danas skoro 62. godine od njezina usvajanja, Konvencija iz 1961. godine primjenjuje se gotovo u svim dijelovima svijeta, a stupila je na snagu 24. travnja 1964.godine.⁹ Za formiranje diplomatskih odnosa između međunarodnih subjekata najčešće država, potrebno je njihovo uzajamno priznanje. Međunarodnopravni subjektivitet u pravilu podrazumijeva kako aktivno tako i pasivno pravo poslanstva. Aktivno pravo poslanstva označava formiranje diplomatskog predstavništva na području države primateljice, akreditaciju šefa misije i upućivanja ostalih članova diplomatskog predstavništva na područje države primateljice, a pasivno pravo poslanstva podrazumijeva prihvaćanje diplomatske misije strane države na području svoje države i davanje određenih povlastica i imuniteta njihovim zastupnicima. Ovdje treba spomenuti i razliku između multilateralne i bilateralne diplomacije. Naime, multilateralnom¹⁰ diplomacijom se vode pregovori između različitih država kojim se obuhvaća mnoštvo diplomatskih aktivnosti kroz međunarodne organizacije raznih zemalja s osnovnim zadatkom rješavanja zajedničkih problema, dotle se bilateralna diplomacija referira na međunarodnu komunikaciju postojećih odnosa dviju država preko njihovih ministarstava vanjskih poslova, vlada ili stalnih diplomatskih predstavništva.¹¹ U današnjem svijetu diplomacija kao

⁸ Za tekst konvencije vidi : Bečka konvencija o diplomatskim odnosima, *Narodne novine – međunarodni ugovori*, br. 4, 2017.

⁹ Berković, *op.cit.* (bilj.2.), str.18.- Uz Bečku konvenciju o diplomatskim odnosima donesena su i dva protokola : Prvi fakultativni protokol o stjecanju državljanstva prema kojem članovi diplomatske službe i njihov uži krug obitelji neće postati državljani države primateljice iako se nalaze na njezinom području, dok drugi fakultativni protokol o obveznom rješavanju sporova propisuje upućivanje sporova pred Međunarodnim sudom o primjenjivanju odredbi Konvencije i njenom tumačenju.

¹⁰ “*The idea of multilateral diplomacy is linked to the idea of international conferences and congresses, but its most important manifestation is the UN General Assembly.*” Do Nascimento e Silva, G.E., "Diplomacy", u: Bernhardt, R., (ur.), *Encyclopedia of Public International Law*, sv. 9, Amsterdam, New York, Oxford, Tokyo, North-Holland, 1986. str. 81.

¹¹ „*Predmeti i rezultati aktivnosti multilateralne diplomacije mogu biti vrlo raznovrsni , kao npr.: politički: rezolucije nadležnih organa Ujedinjenih nacija o kolonijalnom pitanju, borbi protiv rasne diskriminacije i aparthejda.*“ Margašević, A., “Diplomacija kao sredstvo i način međunarodnog općenja”, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 1966, str. 301.

vještina postoji u različitim oblicima i primarno je oruđe kojim se vode pregovori među različitim zemljama svijeta.

3. Diplomatsko predstavništvo i diplomatski zastupnici

Obostranim prihvaćanjem država stranaka Bečke konvencije o diplomatskim odnosima uspostavljaju se stalna diplomatska predstavništva, najčešće u središtu glavnog grada države primateljice, a uz njezin pravovremeni pristanak, država pošiljateljica može otvoriti nove urede i izvan predviđenog mjesta gdje je diplomatska služba smještena. Uobičajena praksa je slanje vještog diplomatskog zastupnika na područje države primateljice prije nego država pošiljateljica pošalje sve svoje zastupnike diplomatske misije u stranu državu. Glavna preokupacija tog diplomatskog zastupnika u toj fazi slanja je pronalaženje adekvatnog prostora ili zgrade koja će služiti za obavljanje funkcija diplomatske misije, opremanje prostorija te njihovo pripremanje za dolazak šefa misije i ostalog osoblja.¹²

Francuska riječ *lettre d'introduction* označava tzv. uvodno pismo koje sadrži opravdani razlog prijevremenog dolaska i akreditacije takvog diplomatskog zastupnika na područje države primateljice, a koje on dobiva od ministra vanjskih poslova vlastite države s namjerom da ga preda ministru vanjskih poslova države u kojoj će diplomatska služba biti smještena. Država pošiljateljica određuje unutarnje ustrojstvo i djelovanje diplomatske službe, dakako vodeći računa o obostranim uvažavanjem prethodnog dogovora s državom primateljicom. U međunarodnom pravu iznimno je važna suradnja država stranaka Bečke konvencije o diplomatskim odnosima, a pogotovo danas kada uz svoje redovne funkcije koje diplomatska predstavništva obavljaju, sve više do izražaja dolaze njihove izvanredne funkcije kao što su posredovanje i zaštita interesa treće države gdje, primjerice, diplomatska predstavništva širom svijeta pokušavaju pronaći rješenje u sukobu između ukrajinske i ruske strane. Jedna od glavnih zadaća diplomatskih zastupnika je unaprjeđivanje i jačanje prijateljskih međunarodnih odnosa i izgradnja te podizanje kulturne, gospodarske, turističke i znanstvene razine na novi nivo njihova razvoja.

¹² Berković, *op.cit.* (bilj. 2.), str. 76.

Šef diplomatske misije kao i svaki član misije koji uživa diplomatski status, nazivaju se *članovima diplomatske misije*, a njihov broj ovisit će o prethodno postignutom dogovoru između države primateljice i države pošiljateljice.¹³ Prema odredbama Bečke konvencije o diplomatskim odnosima iz 1961. godine jasno se definiraju pojmovi i izrazi vezani uz diplomatske zastupnike.¹⁴ Razlikujemo redovne i izvanredne diplomatske zastupnike, ovisno o tome da li svoju funkciju vrše pri stalnim diplomatskim predstavništvima ili posebne, specijalne misije koje svoju vlastitu zemlju ne zastupaju stalno već samo u određenim slučajevima. Osobe koje obavljaju svoju službu u diplomatskom predstavništvu u pravilu trebaju imati državljanstvo države pošiljateljice.

Uz Bečku konvenciju o diplomatskim odnosima iz 1961. godine, veliki značaj ima Bečki pravilnik o rangu diplomatskih zastupnika od 1815. godine gdje su se po prvi puta riješile nedoumice i pitanja vezana za rang diplomatskih zastupnika i njihovog razreda. Šefove diplomatskih misija je Bečka konvencija o diplomatskim odnosima podijelila u tri razreda, a to su:

- a) veleposlanici odnosno ambasadori ili nunciji koji su akreditirani kod poglavara stranih država
- b) poslanici, ministri ili internunciji koji su akreditirani kod šefova država
- c) otpravnici poslova koji su akreditirani kod ministra vanjskih poslova strane države.¹⁵

Šef diplomatske misije koji namjerava biti akreditiran od strane države pošiljateljice u državi primateljici može početi službeno djelovati tek kada dobije pristanak države primateljice odnosno dobivanjem njezinog *agrément*¹⁶ odnosno odobrenja. U slučaju nezadovoljavajućeg odgovora i odbijanja primitka određenog šefa misije, ona nije dužna obrazložiti donošenje takve odluke, a ako se ne oglasi nakon određenog vremenskog rok, najviše do dva mjeseca, smatra se da je prešutno uskratila dati svoju privolu.¹⁷

Nadalje, vrhovnom poglavaru države primateljice moraju biti predane vjerodajnice odnosno akreditivna pisma koja služe kao legitimacija i molba prilikom nastupanja šefa diplomatske misije na dužnost, kako bi mu se stvorili uvjeti da svoju funkciju u diplomatskoj službi obavlja na

¹³ Berković, *op.cit.* (bilj. 2.), str. 78.

¹⁴ Za tekst konvencije vidi : Bečka konvencija o diplomatskim odnosima, *Narodne novine – međunarodni ugovori*, br. 4, 2017.

¹⁵ *Ibid.*, str. 84.

¹⁶ "When one government wishes to accredit an ambassador or a minister to another government, it is necessary that the individual selected should be approved by the government of the country to which he is being sent. It is customary, in order to avoid personal embarrassments, to sound a foreign government privately before making a formal application for an *agrément*." Nicolson H., *Diplomacy*, London, Oxford University press, 1950, str. 228.

¹⁷ Berković, *op.cit.* (bilj. 2.), str. 81.

području države primateljice. Vjerodajnice moraju biti potpisane od šefa države pošiljateljice, a prihvaćanjem vjerodajnica država primateljica podupire dolazak diplomatskog zastupnika i ne negira njegovo priznanje. Osim striktno forme, kod vjerodajnica se treba držati uobičajenog pravila i oblika te se pozornost pridaje kvaliteti papira na kojem su napisane uz korištenje suhog žiga.¹⁸ Kod predaje vjerodajnica primjenjuje se jednoobrazan postupak koji bi trebao biti gotovo identičan kao i prema drugim zemljama te se ne bi smjela raditi razlika u rasnim, vjerskim, političkim, kulturnim, jezičnim ili drugim osobinama među državama i njihovim diplomatskim zastupnicima. Nakon navedenih radnji, osoba diplomatske misije koja uživa diplomatski status bit će upisana u tzv. diplomatsku listu države primateljice koja obuhvaća imena članova diplomatske misije svake države, koji su akreditirani u državi primateljici, napisana kronološkim redom, a upravo šef diplomatske misije notificira red prvenstva članova diplomatskog osoblja ministarstvu vanjskih poslova države primateljice.¹⁹

4. Karakteristike diplomatskih zastupnika

Određena neriješena i problematična pitanja u međunarodnim odnosima pokušavaju se riješiti putem komunikacijskih i pregovaračkih vještina diplomatskih zastupnika. Visoko obrazovana osoba kao što je diplomatski zastupnik prije svega treba poznavati strane jezike, treba biti upoznat sa znanjem o aktualnim temama, pohađati razne seminare i tečajeve kako bi se istaknuli iz mase diplomata i bili priznati kao izvrsni pregovarači. Osobito treba dobro poznavati povijest, zemljopis i književnost vlastite zemlje jer diplomat je prije svega zastupnik svoje zemlje u inozemstvu. Poznavanje stranih jezika vrlo je velika prednost što uspješnijeg komuniciranja i stvaranja poznanstva, a jezične sposobnosti su važna komponenta u profesionalnom razvoju diplomatskog zastupnika.

Preciznost izražavanja i pozorno slušanje sudionika vrlo je važna osobina koju diplomatski zastupnik mora imati. Također, poželjna je dinamičnost i otvorenost, uz istodobnu postojanost u čuvanju povjerljivih podataka te suzdržanost u iznošenju osobnih stavova. Diplomata, nadalje, treba biti osoba koja dobro procjenjuje situacije, razlučuje bitne činjenice od manje bitnih, kako bi

¹⁸ Berković, *op.cit.* (bilj. 2.), str. 91.

¹⁹ *Ibid.*

mogao djelovati učinkovito i brzo na onim poslovima gdje je njegov angažman najpotrebniji. Diplomata treba znati pregovarati, za što je potrebna smirenost, uvjerljivost i umijeće baratanja argumentima. Diplomataov rječnik treba biti odmjeren, a iskazi istiniti. Velika je diplomatska vještina prešutjeti istinu ako je potrebno, ali istodobno ne izgovoriti laž. Biti uvijek oprezan, uljudan i taktičan. Sve većim brojem subjekata međunarodnog prava odnosno država i međunarodnih organizacija, suvremena diplomacija označava značajniji porast zapošljavanja u diplomatskim službama, velik broj novootvorenih radnih mjesta, ustrojstvenih jedinica unutar ministarstva vanjskih poslova, te uspostava velikog broja kontakata u međunarodnoj zajednici.²⁰

Razumljivo je da su sve oči javnosti uprte u način obavljanja diplomatske funkcije te ishoda konkretnog cilja na temelju iscrpnog pregovaranja između dviju strana. Kada dođe do oružanih sukoba između zaraćenih strana, to ne znači da diplomacija prestaje sa svojim poslom, dapače diplomatski naponi u takvoj situaciji postaju još veći i ozbiljniji. Nerijetko se događa da veliku ulogu u razmjeni zarobljenika imaju upravo diplomatski zastupnici dviju zemalja koji pregovorima dolaze do najboljeg rješenja i koristi za obje strane. Najkonkretniji primjer u današnjem svijetu s kojim je upoznata skoro svaka zemlja, a gdje se mogu vrlo precizno prepoznati naponi koje diplomatski zastupnici moraju uložiti da bi se ostvario krajnji cilj pregovaranja je primjerice oslobađanje američke košarkašice Brittney Griner²¹ i njezina razmjena za ruskog trgovca oružjem. Američka i ruska diplomacija mjesecima su pregovarali i pokušavali napraviti kompromis tako da obje strane budu zadovoljne, ali i da javnost prepozna važnost javne diplomacije.

Rješavanje nesporazuma može biti vrlo komplicirano na materinjem jeziku, a kamoli na nekom stranom jeziku. Diplomatski jezik predstavlja izraz koji označava nekoliko različitih stvari²². Prvenstveno označava stvarni jezik diplomacije bilo da je to engleski ili francuski u

²⁰ Berković, *op.cit.* (bilj. 2.), str. 15.

²¹ Novinski članak pod naslovom: "Brittney Griner's release and the strategic value of good diplomacy", dostupno na: <https://thehill.com/opinion/international/3766980-brittney-griners-release-and-the-strategic-value-of-good-diplomacy/>

²² „The advantage of this conventional form of communication is that it maintains an atmosphere of calm, while enabling statesmen to convey serious warnings to each other will not be misunderstood. The disadvantage is that the public and sometimes even the statesmen themselves, are not acquainted with the actual value, in diplomatic currency, of the expressions used. On the one hand an ignorant or incautious use of one of these phrases may give to a given situation a gravity which it does not possess. On the other hand, when a really serious crisis arises, the public is apt to assume from the mildness of the language used that the crisis cannot be as grave as “the alarmists” had given them to suppose.“ Nicolson, *op.cit.*, (bilj.12.), str. 219.-223.-Nicolson u pogledu diplomatske jezika navodi njegove prednosti i mane.

njihovoj međusobnoj korespondenciji, nadalje predstavlja određene tehničke fraze koje su postale sastavni dio diplomatskog vokabulara tijekom godina i posljednje, ali ne i najmanje bitno, diplomatski jezik služi iznošenju čvrstih stavova, a da se ne prijeđe granica nepristojnosti i poštovanja. Latinski kao nekadašnji službeni jezik diplomacije nije sasvim iščeznuo pred engleskim i posebno francuskim jezikom koji se danas koriste u diplomatskoj službi pa tako možemo uz njih pronaći i dosta latinskih izraza. Tijekom 18. stoljeća francuski jezik postaje jedan od vodećih diplomatskih jezika kao sredstva diplomacije u službenoj komunikaciji diplomatskih zastupnika, a osobito je zanimljiva činjenica da su brojni međunarodni multilateralni sporazumi upravo objavljeni na francuskom jeziku kao što su Berlinski sporazum iz 1878.godine i Pariški sporazum iz 1856. godine kao i Aachenski ugovor.²³

Korelacija između diplomatske profesije i komunikacijskih vještina je neophodna da bi se efikasno obavljale funkcije diplomatske službe i sporazumijevanje sa subjektima međunarodnih odnosa. Drastične promjene u diplomatskoj profesiji je donio prelazak s tradicionalne diplomacije na javnu koja je nagovijestila doba ubrzane, otvorene i mnogo opreznije profesije. Adekvatna primjena tehnoloških sredstava u diplomatskoj službi pojedine zemlje garantira i prednost te članice naspram drugih diplomatskih službi jer bez kvalitetne provedbe digitalizacije²⁴ u predstavništvu diplomatske službe i bez pravovremene obuke diplomatskih zastupnika došlo bi do otežanog i usporenog rada u međunarodnoj zajednici.

5. Kodifikacija običajnog međunarodnog prava

Diplomacija je odlučujući faktor u vanjskoj politici i profesija kojom se bave diplomati primjenjujući sposobnost pregovaranja u vođenju službenih odnosa i zastupanju svoje zemlje u

²³ Berković, *op.cit.* (bilj. 2.), str. 178.

²⁴ Diplomatski zastupnici u 21. stoljeću jednostavno ne mogu zaobići cyber svijet. U kibernetičkom prostoru razmjenjuju se na tisuće porukama diplomatskih zastupnika koji se zbog brzine razvoja tehnologije moraju služiti brzim načinom prijenosa informacija. Novo digitalno doba nije naišlo na odobrenje od strane ministarstva vanjskih poslova koje smatra da međusobna komunikacija treba biti što zatvorenija. Preporuka je da u svom razgovoru ne šalju emotikone koji daju osobnost i pripisuju emocije osobe koja šalje poruku te da se drže isključivo kratkih i jasnih rečenica. Kurečić, P., Haluga, V., *Uvod u suvremenu međunarodnu politiku i diplomaciju*, Varaždin, Sveučilište Sjever, 2021, str. 153.

međunarodnoj zajednici.²⁵ Upravo zbog inteligencije i promišljenosti koju diplomati posjeduju, u 19.st. javlja se bojazan od strane mnogih zapadnih sila, da nepisana pravila koja su dugotrajnim ponavljanjem postala obvezatna pravila međunarodnog običajnog prava, neće biti dovoljna da bi se spriječila iskorištavanja diplomata za razne druge protupravne radnje koje nisu vezane za diplomatsku službu te strah od različitog tumačenja stranih diplomatskih predstavništva o diplomatskim imunitetima i obvezama. U razdoblju nakon Drugog svjetskog rata kada politika izolacionizma²⁶ sve više odlazi u zaborav dolazi do drastičnih demografskih promjena i promjena u svjetskom poretku u kojem su se pojavile nove suverene države, a samim time povećala se i potreba za kodificiranjem pravila običajnog prava o diplomatskim odnosima. Na konferenciji Ujedinjenih naroda u Austriji, točnije u Beču koja se održavala od 2. ožujka do 14. travnja 1961. godine u Neue Hofburgu, uz Bečku konvenciju o diplomatskim odnosima koja je usvojena 14. travnja 1961. godine, također su usvojeni i određeni protokoli i rezolucije, a sama konferencija Ujedinjenih naroda okupila je predstavnike 81 države i određene predstavnike međunarodnih organizacija.²⁷

Bečka konvencija o diplomatskim odnosima iz 1961. godine igra važnu ulogu za razvoj međunarodne diplomacije jer osigurava učinkovito obavljanje diplomatskih funkcija, ali i pisanu riječ koja daje čvrstinu i sigurnost da se u što većoj mjeri popune pravne praznine i izbjegnu nedoumice koje su primjenom običajnog prava postojale.²⁸ Međunarodni sporazumi o diplomatskim odnosima neophodni su kako bi se umanjila mogućnost proturječnih interpretacija odnosno kako bi se unijela veća doza povjerenja u međudržavne diplomatske odnose te kako bi doprinijela razvijanju novih i boljih kontakata, prijateljskih odnosa i suradnje između različitih država svijeta. Do tada postojeće običajno diplomatsko pravo uz naravno neke nove dodatke kodificirano je međunarodnim ugovorom odnosno Konvencijom iz 1961. godine, a danas ako

²⁵ Tako Ure navodi : “Diplomacy is to do and say, the nastiest thing in the nicest way.” Ure, J., *Diplomatic bag*, London, John Murray Publishers Ltd., 1994. str.1.

²⁶ Tako Kissinger ističe : “*Until early in this century, the isolationist tendency prevailed in American foreign policy. Then, two factors projected America into world affairs: its rapidly expanding power, and the gradual collapse of the international system centered on Europe. Two watershed presidencies marked this progression: Theodore Roosevelt’s and Woodrow Wilson’s. Wilson was the originator of the vision of a universal world organization, the League of Nations, which would keep the peace through collective security rather than alliances. Though Wilson could not convince his own country of its merit, the idea lived on. It is above all to the drumbeat of Wilsonian idealism that American foreign policy has marched since his watershed presidency, and continues to march to this day.*” Kissinger, *op.cit.* (bilj. 3.), str. 30.

²⁷ Berković, *op.cit.* (bilj. 2.), str. 56.

²⁸ Za tekst konvencije vidi : Bečka konvencija o diplomatskim odnosima, *Narodne novine – međunarodni ugovori*, br. 4, 2017.

odredbe Konvencije kojim slučajem ne uključuju pravila o obvezama i pravima država onda se i dalje koriste pravila običajnog prava.

Svaki dogovor koji je uređen međunarodnim pravom, zaključen između dvaju ili više subjekata međunarodnog prava bez obzira na konkretan naziv i nevezano je li sadržan u jedinstvenoj ispravi ili u više uzajamno povezanih isprava jest međunarodni ugovor.²⁹ U najvažnijem međunarodnom ugovoru o diplomatskim odnosima Bečkoj konvenciji o diplomatskim odnosima čijom je kodifikacijom običajno diplomatsko pravo preneseno u ugovorni oblik, sadržane su temeljne odredbe o obvezama i pravima država stranaka Konvencije odnosno povlasticama i imunitetima koji se odnose na diplomatske zastupnike.³⁰ Konvencija je *pacta sunt servanda* odnosno ugovorna obveza koja se treba poštivati i njezine odredbe trebaju primjenjivati sve države članice Bečke konvencije o diplomatskim odnosima, a prema načelu *pacta tertiis nec nocent nec prosunt* znači da prava i dužnosti koje se nalaze u Konvenciji obvezuju samo države članice Konvencije, ali ipak trebamo biti svjesni da zbog globalne primjene odredaba Bečke konvencije o diplomatskim odnosima, države neugovornice ne smiju ignorirati njezino postojanje.³¹

6. Diplomatske povlastice i imuniteti

6.1. Opće napomene

Bečka konvencija o diplomatskim odnosima iz 1961. godine sadrži važne odredbe o diplomatskim povlasticama i imunitetima.³² Diplomatske povlastice i imuniteti su dva pojma koja se isprepliću, ali koja nikako nisu identična. Naime, diplomatske povlastice vezane su uz članove diplomatskog osoblja koje im pruža veću sigurnost u obavljanju njihove funkcije kao što su razne olakšice, izuzeće od poreza, davanja i carina te od socijalnog osiguranja. S druge strane

²⁹ Berridge, G.R., *Diplomacija: teorija i praksa*, Zagreb, Biblioteka Politička misao, 2004, str. 81.

³⁰ Za tekst konvencije vidi : Bečka konvencija o diplomatskim odnosima, *Narodne novine – međunarodni ugovori*, br. 4, 2017.

³¹ Berković, *op.cit.* (bilj. 2.), str. 58.

³² Za tekst konvencije vidi : Bečka konvencija o diplomatskim odnosima, *Narodne novine – međunarodni ugovori*, br. 4, 2017.

diplomatski imuniteti su nužni za normalno i nesmetano obavljanje svakodnevnih ciljeva diplomatskih zastupnika na području države primateljice. Oni su sadržani u imunitetima kao što su primjerice nepovredivost prostorija, osobna nepovredivost te imunitet od kaznene, građanske i upravne jurisdikcije države primateljice.

Francuski izraz „diplomate“ prevedeno na hrvatski jezik „diplomat“ predstavlja osobu kojoj je osnovni cilj u obavljanju svoje funkcije da zastupa svoju državu na najvišem mogućem nivou i da postigne dogovor oko ključnih pitanja koja su bitna za vanjske odnose između država. Diplomacija je primarno sredstvo kojim se države služe u tendenciji da se održe prijateljski i mirni odnosi između različitih država svijeta. Riječ diplomacija nije pojam koji je nastao u moderno doba jer ono postoji od pamtivijeka, no u moderno doba ona se razvija kao specijalizirana grana kojoj se posvećuje velika pažnja. Težnja da se diplomatski zastupnici zaštite od nadziranja, kontrole i od same vlasti države primateljice dolazi razvojem diplomatskih odnosa. Povijesni podatci iz doba Stare Grčke i Rima svjedoče o potrebi zaštite poslanika i glasnika kako bi u miru i bez straha za svoj život obavljali svoje funkcije.³³

Jedino međusobno poštivanje, prihvaćanje različitosti i pridržavanje pravila svake države, može dovesti do normalnog funkcioniranja diplomatskih povlastica i imuniteta. Prema načelu reciprociteta treba osigurati međusobno poštovanje suvereniteta država, načelo jednakosti te zaštitu vlastitih državljana i njihovih interesa. Također, treba napomenuti da uživanje diplomatskih povlastica ne znači da je diplomatski zastupnik iznad zakona države primateljice. Diplomatski zastupnik treba cijeniti tu slobodu i mogućnost da izrazi svoje stavove u interesu države koja ga je poslala u državu primateljicu bez straha da će biti uhićen ili procesuiran bez ikakvog čvrstog razloga.

Paradoksalno je da su se mnogi koji su u doba kada je započeo sukob u Ukrajini, nadali da će se sve riješiti mirnim diplomatskim putem, a s druge strane su zagovornici smanjenja plaća, povlastica i imuniteta diplomatskim zastupnicima. Nažalost, vrijednost diplomacije počinje se

³³ Luša, Đ., Polenus, M., *Zloupotreba diplomatskih imuniteta u suvremenoj diplomatskoj praksi: izazovi i moguća rješenja*, Zagreb, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, 2016, str. 3.

cijeniti tek kada dođe do problema, a ako diplomacija zakaže preostaje samo sve veća napetost i nažalost dolazak do oružanog sukoba.³⁴

6.2. Povlastice i imuniteti diplomatskog predstavništva

6.2.1. Nepovredivost diplomatskih prostorija i vozila

Odnos države primateljice i države pošiljateljice vezan uz prostorije misije mora odgovarati odredbama Bečke konvencije o diplomatskim odnosima iz članka 22. kako bi diplomatska misija mogla ispuniti svoje zadaće na području države primateljice.³⁵ Naime, država primateljica ima obavezu da zabrani svaku samovolju ulaska u prostorije diplomatske misije, ugrožavanja slobode i sigurnosti diplomatskog osoblja. Zgrada koja je kupljena sa svrhom da se u njoj odvijaju poslovi vezani za diplomatsku službu mora se u tom datom trenutku upotrebljavati da bi stekla takvu povlasticu. Osiguranje normalnog korištenja poslovnih zgrada, stanova pa čak i dijelova koji se ne koriste za stanovanje, kao što su garaža ili dvorište zgrade, mora biti usmjereno ka eliminiranju najmanjeg pokušaja povrede digniteta odnosno ugleda i časti države pošiljateljice.

Dopuštenje ulaska u prostorije i suradnja dviju država radi omogućavanja sigurnosti države pošiljateljice i njezinog osoblja prikazuje slučaj iz 2016. godine koji se dogodio u Zagrebu, u prostorijama britanske ambasade gdje je eksplodirala pismo-bomba. U tom slučaju britanska ambasada je zamolila za suradnju s državnim organima Republike Hrvatske.³⁶ Konkretni primjer iz prakse koji dokazuju striktno tumačenje nedostupnosti diplomatskih prostorija, a i zahlađenje odnosa je primjerice događaj iz 1984. godine kada je uslijed prosvjeda izvršen napad oružjem na službenicu britanske policije na radnom mjestu ispred libijske ambasade. Šef libijske diplomatske

³⁴ "It is often said that war is the continuation of diplomacy by other means. In fact, war generally represents the failure of diplomacy." Ure, *op.cit.* (bilj. 19.), str. 214.

³⁵ Za tekst konvencije vidi : Bečka konvencija o diplomatskim odnosima, *Narodne novine – međunarodni ugovori*, br. 4, 2017.

³⁶ Novinski članak pod naslovom : "Bomb at British embassy in Croatia", dostupno na : <https://www.thetimes.co.uk/article/bomb-at-british-embassy-in-croatia-0zknhcvxzb>

misije odbio je dati dopuštenje za daljnjom istragom i ulaskom u prostorije ambasade i provođenjem odgovarajućih radnji u vezi pronalaska predmeta počinjenja teškog kaznenog djela.³⁷

Pokretnine i nekretnine koje se upotrebljavaju u svrhe diplomatske misije ne mogu biti predmet prisilne naplate, pljenidbe niti mjere nasilnog oduzimanja imovine u vrijeme kada su dvije države zaraćene. Prostorije misije su stavljene u poseban pravni položaj te za njih više ne vrijedi izraz eksteritorijalnosti u doslovnom smislu kao što je vrijedio ranije.

Također, upotreba diplomatskih prostorija za svrhe za koje nije predviđena značilo bi povredu odredaba Bečke konvencije o diplomatskim odnosima te načela općeg međunarodnog prava. Primjerice, godine 1973. ministarstvo vanjskih poslova Pakistana je dostavilo informaciju iračkom diplomatskom zastupniku da je unesena veća količina oružja u iračkoj ambasadi. Šef misije Iraka nije dopustio ulazak u prostorije diplomatskog predstavništva, ali unatoč toj zabrani, pakistanski policijski službenici su zaplijenili pronađeno oružje. Iračka vlada dobila je prosvjednu notu od pakistanske vlade, a iračkog veleposlanika je proglasila kao *persona non grata* odnosno neprihvatljivom osobom.³⁸ Također, malo noviji slučaj iz 2010. godine koji se dogodio u Houstonu (SAD), prikazuje kršenje ulaska u prostorije diplomatske misije. Naime, kineski diplomat je priveden od strane američkih policijski službenika unutar prostorija diplomatske misije točnije garaže diplomatskog predstavništva zbog nespornosti i zaustavljanja u prometu. Poslije tog događaja policijski službenici su suspendirani, a kasnije prebačeni na drugo odjeljenje za rad.³⁹

Uz rizik od neovlaštenog upada u diplomatske prostorije, neophodno je da se primjene sigurnosne mjere kako bi se zaštitila zgrada misije, a pozornost treba posvetiti i pri odabiru lokacije. Većina diplomatskih predstavništva smještena je u centru grada države primateljice gdje je radijus kretanja limitiran na dobro i sigurno kontrolirana područja s nerijetko isto tako pozicioniranim diplomatskim predstavništvima drugih zemalja u susjedstvu. Također, prostorije diplomatske misije koje služe za obavljanje diplomatske službe su izuzete od državnih i općinskih poreza i pristojbi.⁴⁰ Iz svega navedenog treba zaključiti, da je važno da se provedu mjere osiguranja kako bi stupanj nepovredivosti i zaštite prostorija diplomatske misije bio na dostojnoj razini

³⁷ Andrassy, J., Bakotić, B., Lapaš, D., Seršić, M., Vukas, B., *Međunarodno pravo*, sv.2., Zagreb, Školska knjiga, 2012, str. 25.

³⁸ *Ibid.*

³⁹ Novinski članak pod naslovom : China: Diplomat Beaten, Injured by Houston Cops, dostupno na : <https://www.cbsnews.com/news/china-diplomat-beaten-injured-by-houston-cops/>

⁴⁰ Berković, *op.cit.* (bilj. 2.), str. 106.

poštovanja i sigurnog obavljanja svakodnevne diplomatske službe. Također, prema članku 30. Bečke konvencije o diplomatskim odnosima privatni stan diplomatskog zastupnika države pošiljateljice uživa istu zaštitu i nepovredivost kao i prostorije diplomatske misije, a uz to i dokumenti, spisi, korespondencija i imovina također uživaju istu razinu zaštite.⁴¹ Nadalje, članovi užeg kruga obitelji diplomatskog zastupnika države pošiljateljice i članovi tehničkog i administrativnog osoblja diplomatske misije imaju povlasticu da koriste zaštitu i nepovredivost svog osobnog integriteta, ako nisu državljani države primateljice na čijem području borave ili u njoj nemaju stalno boravište.

6.2.2. Zaštita arhiva

Uvjeti za rad diplomatskog zastupnika koji sudjeluje u međunarodnim odnosima moraju biti pruženi od strane države primateljice kako bi diplomatski zastupnik svoju funkciju obavljao slobodno i neometano. Efikasnost u radu je bitan element za nesmetano obavljanje diplomatske službe, a posebno je bitno da su dokumenti i arhivi diplomatskog predstavništva pravno zaštićeni bez ograničenja u bilo kojoj situaciji, nevezano radi li se o ratu između dviju država, građanskom ratu, državnom udaru, težem konfliktu ili zahlađenju diplomatskih odnosa između država. U takvim situacijama najčešće se čuvanje dokumenata prepušta osobi koja će nadzirati i očuvati arhiv i dokumente (tzv. *garde-meuble*). Nepovredivost arhiva naslanja se na nepovredivost i zaštitu diplomatske korespondencije i prostorija koje služe za normalno obavljanje diplomatske službe. Tijekom prijenosa dokumentacije oni trebaju po potrebi biti posebno označeni da se slučajno ne pregledavaju niti otvaraju. Država primateljica nema nikakvu ovlast nad njima i treba se strogo držati pravila o privatnosti i nepovredivosti kako ne bi došlo do napetosti između dviju strana. Konvencija o diplomatskim odnosima u članku 45. navodi da se čuvanje arhiva, prostorija i pokretne te nepokretne imovine može povjeriti i nekoj trećoj državi koju prihvati država primateljica.⁴²

⁴¹ Za tekst konvencije vidi: Bečka konvencija o diplomatskim odnosima, *Narodne novine – međunarodni ugovori*, br. 4, 2017.

⁴² *Ibid.*

6.2.3. Sloboda komunikacije

Za normalno funkcioniranje diplomatskog predstavništva prvenstveno mora biti omogućena normalna komunikacija odnosno sloboda razmjene službenih informacija, podjela novih saznanja o aktualnim temama u svijetu te korespondencija s izvršnom vlasti vlastite države. Postupak nadziranja slobode izražavanja nije dopušten u službenoj korespondenciji diplomatskih zastupnika jer bi se to moglo protumačiti kao uplitanje u unutarnji odnos države pošiljateljice. Jako je važno da razmjena informacija bude što sigurnija za državu pošiljateljicu. Radi realiziranja prava na slobodnu i bezuvjetnu komunikaciju, diplomati smiju koristiti najrazličitija sredstva koja mogu objedinjavati kodirane i šifrirane poruke te kurire koji će ih prenositi. Diplomatski zastupnici moraju se pridržavati temeljnih načela međunarodne zajednice i pratiti tehnološke trendove kako bi bili u skladu sa vremenom i kako bi se znali prilagoditi novim izazovima koje moderno doba donosi kao primjerice digitalna⁴³ diplomacija koja izaziva veliki interes javnosti, ali i opravdanu zabrinutost sigurnosti tajnih informacija među zemljama strankama Bečke konvencije o diplomatskim odnosima. Razvoj diplomacije u suvremenom svijetu gdje velik broj informacija brzo obiđe svijet, postao je danas veliki izazov za diplomatske zastupnike koji su se trebali brzo prilagoditi novoj generaciji informacijske tehnologije.⁴⁴

Diplomatima je dopušteno da koriste šifrirane oblike komuniciranja koje je moguće dešifrirati samo uz primjenu adekvatnih mehanizama za njihovo dešifriranje ili iščitavanje.⁴⁵ Primjera radi možemo spomenuti služenje nevidljivom tintom koja postaje vidljiva nakon izlaganja pod određenu temperaturu, crno svjetlo ili vodu gdje kemijskim procesom dovodi do krajnjeg cilja, neometane komunikacije. Jedan od primjera u praksi je bijeli kristalni prah fenolftalein koji može promijeniti različite boje ovisno o kakvom će kemijskom procesu biti riječ.

⁴³“Digitalna diplomacija EU-a: “Vijeće postiglo dogovor o usklađenijem europskom pristupu izazovima koje predstavljaju nove digitalne tehnologije”, dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/hr/press/press-releases/2022/07/18/eu-digital-diplomacy-council-agrees-a-more-concerted-european-approach-to-the-challenges-posed-by-new-digital-technologies/>

⁴⁴ Poglavlje obrađuje pitanje promjene Bečke konvencije o diplomatskim odnosima koja je donesena 1961. godine i koja nije prilagođena novih tehničkim dostignućima. Mnogi primjeri koji se obrađuju u knjizi dokazuju potrebu za novim promjenama koje će donijeti osvježenje u skladu sa tehnološkim napretkom. Behrens, P., *Diplomatic Law in A New Millennium*, United Kingdom, Oxford University Press, 2017, str. 223.

⁴⁵ <https://www.britannica.com/topic/Enigma-German-code-device>

U titraciji⁴⁶ jako kiselim lužinama stvara narančastu boju, a bezbojan je u neutralnoj sredini. Drugi primjer, koji je jednostavniji je dešifriranje poruka napisanih u oglasniku novina. Tekst napisan za prodaju određene stvari koristi se zapravo za prenošenje tajnih poruka gdje im je potrebna horizontalno napisana abeceda na jednom listu papira i točka kojom se označava kraj rečenice napisane u oglasu, u kojem točka označuje određeno slovo. Također, kroz povijest se dokazalo, da je diplomacija vrlo složena aktivnost koja uključuje poznavanje širokog spektra područja poput kemije, ali i matematike i fizike. Područje matematike pokazalo se itekako bitnim u korištenju raznih naprava za šifriranje, a najpoznatije od njih su Enigma i Purple.⁴⁷ Tijekom Drugog svjetskog rata u Njemačkoj od ključnog značaja za njemačku diplomaciju i vojsku bio je stroj Enigma koji je po svojem obliku nalikovao na običnu starinsku pisaću mašinu, a na drugom kraju svijeta, u Japanu, razvijena je bila modificiranija verzija uređaja za šifriranje pod nazivom Purple.⁴⁸ Uz sve to država na čijem području se nalazi diplomatski zastupnik strane države može dati odobrenje da veleposlanici države pošiljateljice koriste radio-odašiljače. Prema Bečkoj konvenciji o diplomatskim odnosima iz 1961. godine dopisivanje koje služi u službene svrhe je nepovredivo, a pri prenošenju dokumenata u diplomatskoj valizi moraju biti izuzeti od pregleda.⁴⁹

Obaveza države primateljice je da omogući slobodnu komunikaciju diplomatskom zastupniku, ali također postoji i obveza diplomatske službe države pošiljateljice da se pridržava pravila propisanih Bečkom konvencijom o diplomatskim odnosima. Kao što u svakodnevnom govoru, tisuće izgovorenih riječi ne mogu zamijeti jednu pravu izgovorenu rečenicu, tako i u diplomaciji kvalitetan i uspješan diplomatski zastupnik mora pažljivo birati riječi kojima može smiriti tenzije i dovesti do verbalne pobjede. Izgovorena riječ se nikada ne može vratiti, a samo jedna nepromišljena rečenica može označiti početak sukoba koji može trajati godinama.

⁴⁶ Dostupno na : <https://www.mt.com/hr/hr/home/library/FAQ/lab-analytical-instruments/titration.html> - "Titracija (titriranje, titrimetrija) je volumetrijski postupak kojim se posredno određuje količina neke otopljene tvari mjerenjem obujma dodanoga reagensa. Otopljena tvar kemijski reagira s otopinom reagensa točno poznate koncentracije sve do završetka reakcije, tj. točke ekvivalencije ili stehiometrijske točke, kada je količina dodanoga reagensa ekvivalentna količini analizirane tvari. Kraj titracije, tzv. točku završetka titracije, čini nagla promjena nekoga svojstva titrirane otopine. Određuje se promjenom boje dodanoga indikatora, ili mjerenjem pH-vrijednosti, viskoznosti, refrakcije, temperature i dr. Reagens ili titrant se priprema kao standardna otopina."

⁴⁷ Dostupno na : <https://www.britannica.com/topic/Enigma-German-code-device>

⁴⁸ <https://www.nsa.gov/History/Cryptologic-History/Historical-Events/Article-View/Article/2740690/red-and-purple/>

⁴⁹ Za tekst konvencije vidi : Bečka konvencija o diplomatskim odnosima, *Narodne novine – međunarodni ugovori*, br. 4, 2017.

6.3. Povlastice i imuniteti diplomatskih zastupnika

6.3.1. Osobna nepovredivost diplomatskog zastupnika

Jedna od značajnijih povlastica u diplomatskoj profesiji je nepovredivost osoba diplomatskog predstavništva u stranoj zemlji gdje obnašaju svoju funkciju. Bečka konvencija o diplomatskim odnosima iz 1961. godine izričito navodi u članku 29. da se takva osoba ne može prisilnim mjerama podvrgnuti uhićenju niti zadržavanju i ispitivanju.⁵⁰ Država primateljica mora omogućiti da se čast i ugled osoba diplomatskog predstavništva poštuje i ne narušava te im omogućiti neometano obavljanje funkcija misije i njihov kontinuirani rad bez nepotrebnih i namjernih prekida. Zaštićenost se ne odnosi samo na osobni integritet, već i na predmete i prostorije u kojima osobe diplomatskog predstavništva žive. Stoga, države koje primaju diplomatske zastupnike, a ne poduzmu odgovarajuće korake za zaštitu zastupnika misije, suočile bi se s jakim međunarodnom osudom, a pogotovo ako bi nesmotrenim ponašanjem i zatvaranjem diplomatskog zastupnika htjele izazvati međusobne tenzije.

Ozbiljan propust u zaštiti članova diplomatske misije dogodio se u Teheranu gdje su zastupnici diplomatskog osoblja Sjedinjenih Američkih Država, prema mišljenju iranskih vlasti, prekršili svoje ovlasti i s namjerom se umiješali u unutarnje poslove Irana.⁵¹ Iran je oštro povrijedio osobnu nepovredivost diplomatskih zastupnika tako što su iranske službe ušle u prostorije diplomatske misije SAD-a i držali ih kao zatočenike. Presuda međunarodnog suda iz 1980. godine pokazala je da je Iran teško zloupotrijebio svoje unutarnje ovlasti koje nemaju nad diplomatskim predstavništvom SAD-a i da takvo ponašanje Irana nije primjereno čak niti kada bi se njihove tvrdnje dokazale točnima. Tom presudom je nastao pojam tzv. self-contained režima.⁵²

⁵⁰ Za tekst konvencije vidi : Bečka konvencija o diplomatskim odnosima, *Narodne novine – međunarodni ugovori*, br. 4, 2017.

⁵¹ <https://hrcak.srce.hr/file/56338>

⁵²“Self-contained režim koji predviđa koja sredstva stoje na raspolaganju državi primateljici u slučaju zlorabe diplomatskih povlastica i izuzeća. Ta su sredstva, smatrao je Sud, po svojoj naravi «u potpunosti učinkovita». Dakle, Sud je smatrao da su iranske vlasti trebale iskoristiti ta sredstva kao što su npr. proglašenje da je diplomatski agent persona non grata ili prekid diplomatskih odnosa, a nisu smjele dopustiti nasilne čine prema veleposlanstvu SAD-a i uzimanje članova diplomatskog i konzularnog osoblja kao talaca.” Seršić, M., *Pravo Europske zajednice – self-contained režim?*, ADRIAS - Zbornik Zavoda za znanstveni i umjetnički rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Splitu, sv. 12., 2005, str. 66.

Dakako treba spomenuti da direktno ili indirektno miješanje u nacionalno zakonodavstvo i unutrašnje poslove države primateljice nije dopušteno i zato diplomatski zastupnici imaju obvezu držati se interesa svoje države ali ne utjecati na donošenje bilo kakvih odluka važnih za politiku i život države na čijem području imaju diplomatsko predstavništvo te trebaju poštivati njene mjerodavne zakone i propise i tijela izvršne, sudbene i zakonodavne vlasti. Jedina prihvatljiva korespondencija o takvim pitanjima je preko ministarstva vanjskih poslova koja služi upravo tome kako bi se sve nedoumice riješile preko stručnih ljudi koji su zaposleni u ministarstvu upravo u takve svrhe.

Diplomatski zastupnici su prvenstveno zaštićeni odredbama Bečke konvencije o diplomatskim odnosima iz 1961. godine, a zatim i Konvencijom o sprečavanju i kažnjavanju kaznenih djela počinjenih protiv osoba pod međunarodnom zaštitom uključujući diplomatske zastupnike iz 1973. godine.⁵³ Diplomati uvijek mora biti spreman izreći pravu riječ i rečenicu koja će biti istinita i argumentirana. Danas u vremenima kada se nalazimo u najvećoj modernoj krizi sukoba i ugrožavanja ljudskih života, a i ranije događali su se napadi na diplomatsko osoblje, njihova prijevozna sredstva i diplomatska veleposlanstva. Napad koji je završio smrtnom posljedicom američkog diplomata Johna Christophera Stevensa 2012. godine izazvan u Libiji⁵⁴ nažalost pokazuje da se apsolutna sigurnost diplomatskih zastupnika ne može zajamčiti pogotovo u zemljama koje se nalaze u dubokim ekonomskim problemima i napetim odnosima gdje na ulicama vlada nemir i svakodnevni incidenti. U takvim situacijama u različitim krajevima svijeta, dolazi do povećanog broja terorističkih napada na nedužne i hrabre diplomatske zastupnike kojima je osobna nepovredivost itekako ugrožena. Averzija prema riziku postoji kod svake osobe pa osobito treba pohvaliti šefove misija koji odlaze u zemlje koje odišu svakodnevnim sukobima te koji moraju biti spremni na iznenadne promjene ruta putovanja, a pogotovo trebaju biti svjesni na opasnost od mogućeg napada i psihički dobro pripremljeni na visoki stupanj rizika od moguće nekontrolirane situacije. Državu primateljicu, u kojoj unutarnji sukobi i pogoršanje diplomatskih odnosa dovode do loše medijski eksponirane države, treba pomno istražiti i izvršno proučiti smjerove kretanja u slučaju neočekivanih eskalacija te posebnu pozornost usmjeriti na

⁵³ Berković, *op.cit.* (bilj. 2.), str. 109.

⁵⁴ Novinski članak pod naslovom : “Libyan National Found Guilty of Terrorism Charges in 2012 Attack on U.S. Facilities in Benghazi”, dostupno na: <https://www.justice.gov/opa/pr/libyan-national-found-guilty-terrorism-charges-2012-attack-us-facilities-benghazi>

koordinaciju ministarstva vanjskih poslova, kao i policijskih službenika s diplomatskim predstavništvom.

6.3.1.1. Neprihvatljiva osoba ili *persona non grata*

Latinski izraz „*Persona non grata*“ označava osobu koja je neprihvatljiva za državu primateljicu te čiji boravak na njezinom području nikako nije poželjan.⁵⁵ Razlozi koji dovode do takve takvog postupka su razni, a najčešći su njegovo ponašanje kojim diskriminira, vrijeđa ili dovodi u pitanje sigurnost države na čijem području obavlja diplomatsku službu. Naime, sve do 19. stoljeća položaj diplomatskih zastupnika bio je uređen običajnim pravom, a danas iako je to pravo kodificirano i dalje se ne spominje što ako diplomatski zastupnik vrijeđa javni poredak ili ugrožava sigurnost države primateljice. U tom slučaju već prema pravilima običajnog prava takva osoba može biti ođaslana natrag u državu pošiljateljicu kao *persona non grata* i otpravljena s područja države primateljice.

Za razliku od šefa misije koji ne može pristupiti obavljanju funkcije diplomatskog zastupnika bez privole (tzv. agremana) države na čijem području planira obavljati svoju diplomatsku službu, osoblje misije ne prolazi kroz postupak davanja privole već država primateljica može i prije nego što ta osoba prijeđe preko granice državnog područja, znači u bilo koje vrijeme, može proglasiti takvu osobu kao *persona non grata* bez navođenja ikakvih razloga, a samo za pomorske, vojne i zrakoplovne atašeje može zatražiti da joj se dostave osobni podaci o tim osobama kako bi dala odobrenje za ulazak takvih osoba na područje države primateljice i njihovo daljnje obavljanje funkcije radi koje su poslani.⁵⁶ Formalni koraci koji su navedeni u Bečkoj konvenciji o diplomatskim odnosima upravo dopuštaju svakoj državi da bez navođenja ikakvih razloga odnosno obrazloženja svoje odluke u bilo koje vrijeme proglasi neku osobu kao

⁵⁵ Tako Carrasco ističe: “*This is an extreme measure that truly compromises normal relations between two States. Motives for this may be: a. At the personal level, for crimes of administrative nature, social behavior or public statements insulting the country or its governors. b. At the national level, when the diplomatic agent has been discovered to be involved in espionage or activities threatening national security, or abusing diplomatic immunity. c. At the level of retaliation, when a State has expelled a diplomatic agent of the same rank.*” Carrasco, C., *Diplomat's manual*, The Little French eBooks, 2021, str. 35.

⁵⁶ Andrassy, Bakotić, Lapaš, Seršić, Vukas, *op.cit.* (bilj. 37.), str. 17.

persona non grata.⁵⁷ U posljednjih godinu dana broj diplomatskih zastupnika koji su tako označeni je značajno porastao zbog aktualnih sukoba u svijetu. Naime, potpredsjednik europske komisije Josep Borell donio je odluku da se 19 članove ruske diplomatske misije proglašava personama non grata zbog sumnje u njihove aktivnosti koje su u suprotnosti sa Bečkom konvencijom iz 1961. godine na području Europske unije.⁵⁸

6.3.2. Imunitet od jurisdikcije

Bečkom konvencijom o diplomatskim odnosima regulirana su pitanja vezana uz imunitete diplomatskih zastupnika države pošiljateljice u diplomatskoj misiji i članova diplomatskog osoblja, tehničkog i administrativnog osoblja. Imunitet se proteže na područje kaznene, građanske i upravne jurisdikcije države primateljice u kojoj je diplomatska misija smještena.⁵⁹

a) Kaznena jurisdikcija

Posebni statusi izaslanika su se dodjeljivali još u doba drevne, stare Grčke i Rima. Prema Montesquieu načelo diobe vlasti dijeli vlast na izvršnu, zakonodavnu i sudbenu. Diplomatska misija, diplomatsko osoblje i članovi kućanstva imaju pravo na imunitet od jurisdikcije organa države primateljice, ali zakone i druge propise države u kojoj obnašaju svoju funkciju moraju poštivati. Kršenje zakona države u kojoj obnaša funkciju dovodi u situaciju državu pošiljateljicu da opomene diplomatskog zastupnika ili čak da izda naredbu da se povuče s funkcije koju obnaša. Kaznena sudbenost države primateljice ne primjenjuje se na diplomate strane države. Oni nisu obuhvaćeni jurisdikcijom lokalnih sudova države primateljice i drugih tijela za službene i osobne aktivnosti. No, to ne podrazumijeva da su oslobođeni kaznenog progona na području države pošiljateljice. Opozvani diplomatski zastupnik može slobodno biti kažnjen i osuđen na određenu

⁵⁷ Za tekst konvencije vidi : Bečka konvencija o diplomatskim odnosima, *Narodne novine – međunarodni ugovori*, br. 4, 2017.

⁵⁸ https://www.eeas.europa.eu/eeas/russia-european-union-declared-19-diplomats-personae-non-gratae_en

⁵⁹ „*It has been established for several centuries in customary international law that a sovereign, or head of state, who comes within the territory of another sovereign is entitled to wide privileges and to ceremonial honours appropriate to his position and dignity, and to full immunity from the criminal, civil and administrative jurisdiction of the state, which he is visiting.*“ Satow, E., *A guide to diplomatic practice*, London, Longman Group UK limited, 1979, str. 26.

kaznu u svojoj zemlji, ali postoji mogućnost da se za kazneno djelo koje je učinjeno na području države koja je primila stranog diplomatu, sudi u državi primateljici, ali samo ako se država pošiljateljica odrekla izuzeća.⁶⁰

Država primateljica može eventualno prikupiti dokazne materijale, utvrditi činjenice na kojima se temelje njihove sumnje te dostaviti te informacije diplomatskom predstavništvu ili vladi države pošiljateljice te može zahtijevati pored određivanja osobe kao *persona non grata* odnosno nepoželjnom, da država pošiljateljica postupi u skladu sa svojim unutrašnjim zakonima.⁶¹

Prema članku 9. Bečke konvencije o diplomatskim odnosima⁶² država u kojoj šef misije obavlja svoju funkciju ne treba iznijeti razloge zbog čega smatra takvu osobu kao *persona non grata*, no u praksi imamo nekoliko slučajeva gdje je dolazilo do takvih situacija kao što je direktno miješanje u unutrašnje poslove države primateljice, regrutiranje i vrbovanje ljudi radi dolaska do tajnih, državnih informacija, trgovanja narkoticima, krađa umjetnina i njihova preprodaja i slično.

Pogrešno se tumači da svaka osoba uživa istu razinu diplomatskog imuniteta. Naime, postoje različite razine diplomatskog imuniteta koje se dodjeljuju s obzirom na rang i značaj funkcije diplomatskog zastupnika. Francuski naziv *immunité globale* označuje imunitet koji se ne odnosi na određena kaznena djela koja su moguća počinuti tijekom obavljanja diplomatske službe, nego upravo suprotno, on se odnosi na sva kaznena djela. Glavna komunikacijska veza između države pošiljateljice diplomata i zemlje koja ga prima jest upravo diplomatsko predstavništvo.⁶³ Sukladno tome, kako bi mogli što učinkovitije obavljati svoju dužnost osoblje diplomatskih misija treba imati najvišu razinu imuniteta.

U javnosti se često susrećemo oko predrasuda vezano za diplomatski imunitet. Tome su pridonijeli razni slučajevi zloupotrebe diplomatskog imuniteta u određene svrhe. U praksi se nije lako postaviti kao službena osoba prema zastupniku strane države sa imunitetom od kaznene jurisdikcije. Stoga, država primateljica mora svojim službenicima, a posebno osobama koje rade u redarstvenim službama, omogućiti obuku i upute kako se odnositi sa diplomatskim osobljem u tako nezgodnim situacijama, a ujedno sačuvati ugled diplomata i ne ugroziti ugled vlastite zemlje.

⁶⁰ Andrassy, Bakotić, Lapaš, Seršić, Vukas, *op.cit.* (bilj. 37.), str. 31.

⁶¹ Berković, *op.cit.* (bilj. 2.), str. 110.

⁶² Za tekst konvencije vidi : Bečka konvencija o diplomatskim odnosima, *Narodne novine – međunarodni ugovori*, br. 4, 2017.

⁶³ Feltham, R.G., *Diplomatic handbook*, Boston, Martinus Nijhoff, 2012, str. 38.

Policijski službenici moraju poštivati pravila običajnog prava i međunarodnih pravila koja su kodificirana. U slučaju da policijski službenik prepozna da se radi o osobi koja uživa diplomatski imunitet trebao bi obavijesti nadređenu osobu kako bi se u slučaju nesuglasnosti kontaktiralo ministarstvo vanjskih poslova.

Države stranke Konvencije ponekad ignoriraju činjenicu da je upravo reciprocitet osnova za normalno funkcioniranje diplomatske zaštite te selektivnim tumačenjem pravila u korist svoje zemlje pogoršavaju i otežavaju ponekad već napete odnose između određenih zemalja. Događalo se da diplomatski zastupnici zloupotrijebe diplomatski status kako bi počinili radnje protivne zakonu, a da i dalje svjesno ignorirajući činjenicu protupravnog postupka traže zaštitu i imunitet od jurisdikcije države primateljice.⁶⁴ U takvim delikatnim situacijama u praksi može doći do često neugodnog položaja države pošiljateljice gdje nažalost mora odlučiti o povlačenju svog zastupnika zbog ugroze da bi takvim ponašanjem mogao ugroziti ugled zemlje koju predstavlja. Sukladno tome, treba zaključiti da jedino međusobnim poštovanjem, korektnom, harmoničnom i ravnopravnom provedbom Bečke konvencije o diplomatskim odnosima se mogu odvijati uljudni i pristojni diplomatski odnosi u međunarodnoj zajednici.

b) Građanska i upravna jurisdikcija

Postoje tri izuzetka u kojima ne dolazi do izuzeća od građanske i upravne sudbenosti. Prvenstveno, što se tiče stvarnopravne tužbe, a radi se o privatnoj nekretnini koja se nalazi na području države u kojoj diplomatski zastupnik obnaša svoju funkciju, izuzev ako ju koristi u službene svrhe odnosno u ime i za račun države pošiljateljice. Nadalje, ako se diplomatski zastupnik pojavljuje kao nasljednik, izvršitelj oporuke, upravitelj ostavine ili legatar kod tužbe koja se tiče instituta nasljeđivanja, a odnosi se na privatnu imovinu diplomatskog zastupnika. Te na samom kraju izuzetak se odnosi na tužbu za privatne djelatnosti koju diplomatski zastupnik uz glavnu svoju funkciju ne bi smio obavljati.⁶⁵

Diplomatskog agenta ne smije se podvrgnuti prisilnoj naplati potraživanja, blokadi računa ili deložaciji. Također, ne smije ga se prisiljavati da se pod nadzorom službenih osoba države

⁶⁴ Luša, Polenus, *op.cit.* (bilj. 33.), str. 204.

⁶⁵ Berković, *op.cit.* (bilj. 2.), str. 111.

primateljice ispituje i izjašnjava o mogućim saznanjima kaznenih djela druge osobe, ali imunitet od jurisdikcije države primateljice ne oslobađa tog zastupnika od sudbenosti države koja ga je poslala u državu primateljicu (čl.31. Bečke konvencije).

c) Odricanje od imuniteta

Imunitet od jurisdikcije države primateljice nije apsolutan. Postoji situacija kada država pošiljateljica ima ovlaštenje da se distancira od svog veleposlanika tako što će se odreći izuzeća koje joj pripada. Naime, imunitet ne predstavlja osobnu povlasticu koju diplomat sam stječe, već je povlastica koja je privilegija države pošiljateljice i njezina odluka kojem pojedincu će je udijeliti. Odreknuce mora biti izričito te je nepotrebno izjašnjavanje diplomata o tome.⁶⁶ Nadalje, ako se osoba diplomatskog zastupnika aktivno umiješa u neki sudski postupak pretpostavlja se kao i kod protutužbe da imunitet prestaje.⁶⁷ Bečka konvencija koja je usvojena na konferenciji Ujedinjenih naroda o diplomatskim odnosima i imunitetima, prihvatila je sugestiju da se država pošiljateljica kada je moguće bez nepotrebnog remećenja rada predstavništva, treba odreći imuniteta članova tog zastupništva u pogledu građanskih tužbi koje su pokrenute u državi primateljici te također ako se ne ogradi od diplomatskog zastupnika da pokuša doći do najpovoljnijeg ishoda spora. Rezime svega navedenog je da država primateljica nema mogućnost da kazni diplomatskog zastupnika zbog prijestupa na njezinom području već to prepušta državi pošiljateljici da odgovarajućom kaznom sankcionira diplomatskog zastupnika i po potrebi isplati određenu naknadu štete osobama koje su pretrpjele štetu koju je prouzrokovao diplomatski zastupnik.

⁶⁶ Morris, W.G. Constitutional Solutions of the Problem of Diplomatic Crime and Immunity, *Hofstra Law Review*, 2007.str.608.: U SAD-u točnije Washingtonu 1997.godine dogodio se incident odnosno teška prometna nesreća u kojem je sudjelovao diplomatski zastupnik Gruzije. Izazivanje takve nesreće sa smrtnim posljedicama je bio opravdani razlog da se Gruzija odrekne imuniteta od sudbenosti za diplomatskog zastupnika koji je na kraju i osuđen na zatvorsku kaznu.

⁶⁷ Andrassy, Bakotić, Lapaš, Seršić, Vukas, *op.cit.* (bilj. 37.), str. 32.

6.3.3. Sloboda kretanja

Bečka konvencija o diplomatskim odnosima iz 1961. godine u članku 26. dopušta i jamči slobodu kretanja i sigurnog putovanja, ali uz opreznost i pridržavanje uputa danih o područjima gdje se opasno kretati, odnosno koje je poželjno izbjegavati.⁶⁸ Država primateljica mora dopustiti i omogućiti diplomatskim zastupnicima strane zemlje da se radi obavljanja svojih zadaća slobodno kreću njezinim područjem ako je to realno moguće, ali isto tako dati razumne i najnužnije zabrane ako je to potrebno radi pridržavanja pravila o mogućnim napadima organiziranih skupina kojima je cilj otmica ili napad na službene osobe strane zemlje. Dugi niz godina kretanje diplomatskih zastupnika bilo je svedeno na uzak krug kretanja oko središta grada u kojem je diplomatska služba smještena, ali u modernom svijetu itekako vidimo pomicanje granica prema sve većoj otvorenosti kretanja diplomatskih zastupnika u svim slobodnim i sigurnim smjerovima kojima se požele kretati.⁶⁹

Uz raspoznavanje osoba prema visini ranga koje su zaposlene u diplomaciji isto tako značaj se daje i pokretnim motornim vozilima.⁷⁰ Vozila diplomatskog predstavništva su, kao i njihove prostorije pod posebnom zaštitom i ne mogu se samoinicijativno pregledavati, zaustavljati i pretraživati te su vozila označena slovima CD odnosno (franc. *corps diplomatique*)⁷¹, a u brojnim zemljama na automobilima diplomatskih zastupnika stoji oznaka CMD (franc. *chef de la mission diplomatique*), a također mogu biti postavljene i zastavice koje označavaju počasni simbol države za koju obavljaju funkciju diplomatskog zastupnika.⁷² U Republici Hrvatskoj na pločicama vozila diplomata može se uočiti plava boja sa žutim napisanim slovima koja označavaju status osobe koja se nalazi u vozilu pa tako oznaka A označava vozilo diplomatskog predstavništva te predstavništva međunarodnih organizacija i osoblja koje imaju diplomatski status.⁷³ Također, diplomatski

⁶⁸ Za tekst konvencije vidi : Bečka konvencija o diplomatskim odnosima, *Narodne novine – međunarodni ugovori*, br. 4, 2017.

⁶⁹ Berković, *op.cit.* (bilj. 2.), str. 113.

⁷⁰ “*Nerijetko se događa da vozači diplomatskih vozila ne plate kazne za parkiranje ili prekrše ograničenje brzine. Slučajevi nepropisnog parkiranja diplomatskih vozila i neplaćanja parkiranja učestali su u New Yorku. Prema nekim procjenama, diplomati pri Ujedinjenim narodima dosegli su broj kazni čiji bi sveukupan iznos bio oko 16 milijuna dolara*” Luša, Polenus, *op.cit.* (bilj. 33.), str. 15.

⁷¹ https://www.eeas.europa.eu/node/410910_fr

⁷² Berković, *op.cit.* (bilj. 2.), str. 113.

⁷³ Vrđuka, A., Magušić, F. “Postupanje policijskih službenika prema osobama s diplomatskim imunitetom i povlasticama” *Policijska i sigurnost*, sv. 19., br. 3., 2010, str. 259.

zastupnici imaju pravo kada putuju zračnim prijevozom da uđu u restriktivni prostor unutar zračne luke, ali naravno uz posebnu dozvolu države primateljice.⁷⁴ Ovdje treba spomenuti i ulazak diplomatskog zastupnika u drugu zemlju kako bi stigao do područja države primateljice. Naime, diplomatski zastupnik u tom trenutku neće imati u drugoj zemlji pravo na povlastice koje ima u državi primateljici.

Posebno je važno da diplomatski zastupnik ima odgovarajući dokument pri ulasku u stranu zemlju. Naime, vrsta posebne međunarodne putne isprave koju Ministarstvo vanjskih poslova izdaje državnim predstavnicima kojom se daju određene povlastice i kojom se označuje položaj diplomata naziva se diplomatska putovnica. Sadržaj diplomatske putovnice kao javne isprave obuhvaća riječima oblikovanu zamolbu državnog poglavara države pošiljateljice nadležnim institucijama drugih zemalja da ne zadržavaju takve diplomatske zastupnike u prometu odnosno da bez poteškoća imaju slobodan prolazak kroz zemlju u kojoj obavljaju diplomatsku službu, a ako im je potrebna pomoć i zaštita službi države primateljice da se slobodno mogu njima obratiti. Uz osobne podatke koje diplomatska putovnica sadrži, također je označeno i diplomatsko zvanje nositelja takve putovnice, a ona se može pod odgovarajućim uvjetima izdati i osobama koje ne rade u diplomatskoj službi poput primjerice člana obitelji šefa misije. Rok važenja diplomatske putovnice u Republici Hrvatskoj je pet godina te nakon proteka tog roka potrebno je vratiti dodijeljenu putnu ispravu kako bi se poništila.⁷⁵ Izdavanje diplomatske putovnice služi tome da diplomatski zastupnik što lakše obavlja svoje funkcije u diplomatskoj misiji i da rizik od nesigurnosti bude što manji, a radi toga se diplomatska putovnica može izdati čak i užem krugu obitelji diplomatskog zastupnika.

6.3.4. Trajanje povlastica i imuniteta

Radi ispunjenja svog temeljnog zadatka, diplomatska misija mora imati svoje zastupnike kako bi uspješno obavljala funkcije radi kojih je poslana u drugu zemlju. Država koja šalje svoje

⁷⁴ Berković, *op.cit.* (bilj. 2.), str. 114.

⁷⁵ Zakon o putnim ispravama hrvatskih državljana, 2020.: <https://www.zakon.hr/z/448/Zakon-o-putnim-ispravama-hrvatskih-dr%20%C5%BEavljana>

zastupnike u zemlju koja ih prihvaća, mora sama bez ikakvog pritiska ili sugeriranja strane države izabrati svog zastupnika misije i ostale članove misije. Bitno je da pri dolasku na dužnost, diplomatske misije koje su akreditirane u Republici Hrvatskoj sukladno članku 10. Bečke konvencije o diplomatskim odnosima notificiraju Ministarstvu vanjskih i europskih poslova, Diplomatskom protokolu, ulazak diplomatskog zastupnika na područje države primateljice uz presliku identifikacijske isprave odnosno putovnice osobe koja se notificira.⁷⁶ Naime, interes države primateljice da unaprijed sazna koji zastupnik misije dolazi na njezino područje je važno za državu primateljicu, ako ima neki razlog vezanu za tu osobu zbog kojeg ne želi da dođe na njeno područje. Pečat koji se utiskuje u putovnicu prilikom procesa notifikacije, nosi poseban sadržaj koji označuje funkciju diplomatskog zastupnika, a uz to izdaje se i posebna osobna iskaznica koja služi identificiranju diplomatskog zastupnika.

Dolazak šefa diplomatskog predstavništva na područje države primateljice se razlikuje od trenutka kada šef diplomatskog predstavništva stupa na svoju dužnost. Naime, stupanje na dužnost šefa misije prema članku 13. Bečke konvencije o diplomatskim odnosima smatra se nakon jednoobraznog postupka u kojem šef diplomatske misije predaje vjerodajnice ili ako je nakon notifikacije svog dolaska predao vjerne preslike vjerodajnica ministarstvu vanjskih poslova.⁷⁷ Dakle, da bi određena osoba stupila na funkciju šefa misije, prvo država primateljica mora dati za agroman odnosno privolu za šefa misije kojeg je država pošiljateljica izabrala za tu funkciju.⁷⁸ Nakon toga, šef misije će predati vjerodajnice odnosno akreditiv kako bi stupio na svoju dužnost, poglavaru države primateljice koja time odaje priznanje toj osobi kao službenoj osobi države pošiljateljice.⁷⁹

Diplomatske povlastice i imuniteti imaju trajanje sve dok službena osoba ne prestane s obnašanjem diplomatske funkcije, a započinju već prilikom dolaska na područje države u kojoj se predstavništvo u kojem će obavljati službu nalazi. Uz redovan prestanak dužnosti šefa misije postoji i izvanredan prestanak dužnosti. Prestanak dužnosti vremenskim istekom mandata, promjenom ranga diplomatskog zastupnika ili njegovim umirovljenjem ne ovisi o državi primateljici već o državi pošiljateljici ili o diplomatskom zastupniku kojem stječe mandat i takav

⁷⁶ Za tekst konvencije vidi : Bečka konvencija o diplomatskim odnosima, *Narodne novine – međunarodni ugovori*, br. 4, 2017.

⁷⁷ Berković, *op.cit.* (bilj. 2.), str. 82.

⁷⁸ Andrassy, Bakotić, Lapaš, Seršić, Vukas, *op.cit.* (bilj. 37.), str. 17.

⁷⁹ *Ibid.*

prestanak nazivamo redovnim gdje se uobičajeno uručuje opozivno pismo poglavaru države primateljice, a izvanredni prestanak dužnosti bi bio primjerice prekid diplomatskih odnosa zbog oružanih sukoba dvije zemlje ili proglašenje osobe kao *persona non grata* koje nerijetko zavisi od volje države primateljice.⁸⁰ Poglavaru države primateljice se predaje isprava odnosno opozivno pismo pri redovnom prestanku dužnosti. Također, ako je diplomatski zastupnik počinio djela koja su u suprotnosti sa zakonima države primateljice te time doveo u pitanje ispravnost svojih postupaka i ovlaštenja koje ima na temelju svog statusa, država primateljica mu ne može suditi, ali može od države pošiljateljice zatražiti da uskrati diplomatskom zastupniku povlastice i imunitete tako što će mu usmenim putem uputiti *demarš* koji dolazi od francuske riječi *démarche*⁸¹.

Prema članku 39. Bečke konvencije o diplomatskim odnosima u slučaju iznenadne i izvanredne situacije odnosno smrti člana misije, njegova uža obitelj ima ovlast da i dalje zadrži imunitet koji im pripada sve dok se ne udalje s područja države primateljice te sukladno tome prenesu osobne stvari šefa misije kao i svu pokretnu imovinu preko granice države u kojoj je šef misije obavljao svoju dužnost.⁸² Dakle, vremensko trajanje diplomatskih povlastica i imuniteta nije striktno ograničeno do određenog datuma ili godine, već ono prestaje trajati u prilikama koje se ne mogu kontrolirati kao na primjer nagli odlazak osobe prirodnim putem poput smrti ili u slučaju teže povrede odnosno proglašavanja takve osobe kao *persona non grata* što znači da takva osoba nije poželjna da i dalje obnaša diplomatsku funkciju u državi primateljici, a i nerijetko se takvim osobama ostavlja primjereni rok u kojem će svoju profesionalnu dužnost privesti kraju i udaljiti se s područja države primateljice.

6.3.5. Izuzeće od poreza, davanja i carina

Neizravni ili posredni porezi, gdje su porezni obveznik i osoba koja mora podmiriti porezni teret bilo iz svog prihoda ili imovine tj. porezni destinatar, nisu oslobađajući za zastupnike diplomatske misije. Takvi porezi su po svojoj prirodi najčešće prikazani u cijeni robe ili usluge. Povlastica oslobođenja od poreza ne podrazumijeva oslobođenje od poreza na nekretnine koje

⁸⁰ Berković, *op.cit.* (bilj. 2.), str. 94.

⁸¹ Luša, Polenus, *op.cit.* (bilj.33.), str. 21.

⁸² Feltham, *op.cit.* (bilj. 63.), str. 49.

služe u privatne svrhe za svoju osobnu korist niti za naknade oko predmeta nasljedstva i druge koje nisu povezane sa službenom funkcijom diplomatskog zastupnika. Od carine su oslobođeni predmeti kao što je namještaj, koji su namijenjeni za vlastitu primjenu šefa misije ili člana diplomatskog osoblja misije te najbliže rodbine koja zajedno stanuju u prostorijama misije.⁸³ Bečka konvencija o diplomatskim odnosima iz 1961. godine određuje u članku 34. da su diplomatski zastupnici oslobođeni od svih poreza i taksa, državnih, pokrajinskih ili općinskih te stvarnih ili osobnih osim šest taksativno nabrojanih izuzetaka.⁸⁴ Također, diplomatski zastupnici države pošiljateljice izuzeti su na području države primateljice od službe bilo koje vrste i od tereta vojne službe kao što su oduzimanje stvari u doba rata i opskrbljivanje vojske osobnim stvarima građana koje su potrebne tijekom ratne opasnosti ili sukoba, nadalje vojne kontribucije ili primanje vojske na prenoćište.⁸⁵

Izuzete od carinskih pristojbi nije apsolutno. Naime, diplomatsko predstavništvo države pošiljateljice ima pravo na uvoz određenih stvari bez plaćanja carine, dakle ne svih nego samo pojedinih stvari koje je odabrala država primateljica kao primjerice uvoz motornih vozila i ostalih prijevoznih sredstava ili drugih vrjednijih stvari koje se nalaze u osobnoj prtljazi diplomatskog zastupnika (tzv. valiza), a koje se ne smiju pregledavati, osim ako postoji osnovana sumnja da se u njoj nalaze stvari koje nisu oslobođene od carine.⁸⁶ Događalo se da su se takve povlastice iskorištavale kako bi se stekla osobna korist, a pogotovo proširenjem i otvaranjem novih diplomatskih predstavništva te iskorištavanjem uvijek raspoloživih i kratkotrajnih letova gdje se nose male prtljage dovoljne da se stave samo novčana sredstva u njih i da ne budu sumnjiva. Pogotovo u doba ratnih sukoba ili velikih tenzija između država raste i krijumčarenje valutama koja predstavlja ozbiljnu povredu diplomatske povlastice i zaobilaženja sankcija kao što svjedoči slučaj iz 2015. godine gdje su se krijumčarili američki dolari u Iran preko Dubaija i Turske.⁸⁷

⁸³ Andrassy, Bakotić, Lapaš, Seršić, Vukas, *op.cit.* (bilj. 37.), str. 33.

⁸⁴ Za tekst konvencije vidi : Bečka konvencija o diplomatskim odnosima, *Narodne novine – međunarodni ugovori*, br. 4, 2017.

⁸⁵ *Ibid.*, str. 33.

⁸⁶ Berković, *op.cit.* (bilj. 2.), str. 117.

⁸⁷ Dostupno na : <https://www.reuters.com/article/uk-iran-dollars/exclusive-iran-smuggles-in-1-billion-of-bank-notes-to-skirt-sanctions-sources-idUKKBN0LS1MV20150224>

6.3.6. Izuzeće od odredaba o socijalnom osiguranju

Odredbe o socijalnom osiguranju koje je na snazi u državi primateljici ne odnose se na diplomatske zastupnike države pošiljateljice, uže članove njegove obitelji, članove administrativnog i poslužnog osoblja te na privatnu poslugu, ali samo ako nisu državljani države primateljice.⁸⁸ U Republici Hrvatskoj zastupnici diplomatskog misija i njihova uža obitelj su socijalno osigurani, a putem Ministarstva vanjskih poslova i Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje ostvaruju prava koja im pripadaju na zdravstvenu zaštitu u inostranstvu. Prema Bečkoj konvenciji o diplomatskim odnosima izuzimanje od odredbi o socijalnom osiguranju države u kojoj je smještena diplomatska služba između ostalog se primjenjuje i na članove administrativnog i tehničkog osoblja diplomatske službe kao i na privatnu poslugu koja nema državljanstvo države primateljice.⁸⁹

7. Ceremonijalna prava

Simboli odnosno znakovi raspoznavanja država u cijelom svijetu podrazumijevaju nepisano pravilo velikog uvažavanja i prihvaćanja različitosti među raznim zemljama i njihovim kulturama. Iskazivanje zastave i grba je esencijalno i svrhovito pravo svake suverene i samostalne države. Dok se nalazi u državi primateljici, šef misije ima pravo na iskazivanje zastave države pošiljateljice na motornom vozilu diplomatskog predstavništva, a također diplomatsko predstavništvo slobodno može postaviti zastavu svoje zemlje na objekt veleposlanstva. Tijekom ceremonijala, zastava uglednih stranih dužnosnika i zastava organizatora nalaze se jedna pokraj druge na istome mjestu.⁹⁰ Bitno je da se pokaže jednakost u iskazivanju počasti, ravnopravnost

⁸⁸ Berković, *op.cit.* (bilj. 2.), str. 114.

⁸⁹ Za tekst konvencije vidi : Bečka konvencija o diplomatskim odnosima, *Narodne novine – međunarodni ugovori*, br. 4, 2017.

⁹⁰ “*On the occasion of the visit of a distinguished foreign guest, the national flag of the visitor’s state and that of the host state are often flown at the same place, e.g., on either side of a saluting base or platform. In this instance the flag pole on the righthand of a person sitting on the platform would be the ‘guest’ one: and as such would fly the visitor’s flag. When a number of flags of different countries are flown from individual flagstuffs the place of honor should be assigned to the national flag, the others being arranged alternately to right and left of this central point (looking*

svih zastupnika prilikom pozdravljanja i dočeka te poštivanje kulturne, jezične i vjerske raznolikosti.

Od krucijalnog je značaja pridržavanje moralnog kodeksa ponašanja tijekom svečanog izvođenja himne određene države prilikom državnog posjeta. Himna koja veliča ljepotu zemlje i njezinu neovisnost izvodi se na početku svakog važnijeg međunarodnog događaja. Poštovanje prema izvedbi himne pokazuje se mirnim i staloženim stajanjem na mjestu dok himna ne završi.

8. Nepovredivost diplomatske valize

Francuska riječ *valise diplomatique* označuje diplomatsku valizu, posebnu prijavljenu prtljagu koja je zapečaćena te odgovarajuće zapakirana, a služi prijenosu povjerljivih predmeta za potrebe diplomatske misije.⁹¹ Prema Bečkoj konvenciji o diplomatskim odnosima iz 1961. godine, diplomatska valiza je nepovrediva, ona ne smije biti predmet privremenog ili trajnog zadržavanja odnosno blokiranja slobodnog i sigurnog prijenosa iz države pošiljateljice u državu primateljicu.⁹² Također, ne smije doći do situacije da sadržaj diplomatske prtljage bude predmet pretraživanja i otvaranja. Sadržaj mora biti zasnovan na službenim dokumentima i pokretnim stvarima koji služe za upotrebu u diplomatske svrhe.⁹³

outwards from the site) in the alphabetical order of the countries represented. When a flag is flown on a car, the seat behind the flag is highest in the order of precedence" Feltham, *op.cit.* (bilj.63.), str.42.

⁹¹ "The bags are intended for the safe and confidential conveyance of articles for use by a mission, such as classified documents, vital communiques, encoding and decoding equipment, passports, and government seals." Nelson, C., "Opening" Pandora's Box: The Status of the Diplomatic Bag in International Relations, *Fordham International Law Journal*; sv.12., br.3., 1988, str. 502.

⁹² Za tekst konvencije vidi: Bečka konvencija o diplomatskim odnosima, *Narodne novine – međunarodni ugovori*, br. 4, 2017.

⁹³ Definicija diplomatske pošte sadrži u sebi dvije bitne značajke za razlikovanje diplomatske valize od ostale prtljage drugih putnika koje su opisane u navedenom članku: "The two objective and fundamental features of the definition of the diplomatic bag are (a) its function, namely to carry official correspondence, documents or articles exclusively for official use as an instrument for communications between the sending State and its missions abroad; and (b) its visible external marks certifying its official character. The real, essential character of the diplomatic bag is the bearing of visible external marks of its character as such, because even if its contents are found to be objects other than packages containing official correspondence, documents or articles intended exclusively for official use, it is still a diplomatic bag deserving protection as such." Draft articles on the Status of the Diplomatic Courier and the Diplomatic Bag not accompanied by Diplomatic Courier and Draft Optional Protocols thereto with commentaries, 1989; *Yearbook of the International Law Commission*, 1989, sv. II, Drugi dio, str. 17.

Diplomatska prtljaga može biti odata sama ili putem osobe diplomatskog kurira koji ima posebno ovlaštenje da ne bude kontroliran niti podvrgnut prisilnom zatvaranju i ispitivanju, a posebne vreće koje čine diplomatsku valizu bi trebale biti posebno označene sa vidljivim znakovima svog svojstva. Tijekom cijelog putovanja prtljaga bi trebala biti pod nadzorom kurira i biti smještena u kabinu zajedno sa ovlaštenom osobom. Funkciju koju obavlja diplomatski kurir koji se mora identificirati odnosno posjedovati tzv. kurirsko pismo, podrazumijeva prenošenje diplomatske pošte sa jednog na drugo odredište kao što je ministarstvo vanjskih poslova odnosno diplomatskom predstavništvu, a u obavljanju njegovog zadatka svu zaštitu mu pruža država primateljica na njezinom području.⁹⁴ Također, može biti predana osobi zapovjedniku trgovačkog zrakoplova koji mora imati službenu potvrdu da prenosi takvu prtljagu u ime države pošiljateljice.

Predmeti koji se nalaze u diplomatskoj valizi moraju služiti diplomatskoj korespondenciji i biti striktno povezani s promicanjem interesa i ciljeva države pošiljateljice u inozemstvu.⁹⁵ Polemika oko sigurnosne provjere valize oduvijek je bila tema brojnih međunarodnih skupova, a pogotovo ako postoji provjerena sumnja da sadrži nedozvoljene ili protuzakonite predmete. Arapske zemlje poput Katara, Saudijske Arabije ili Kuvajta su na članak 27. Konvencije o diplomatskim odnosima stavile rezervu, a krajnji cilj toga je da se drastično smanji neprovjeravanje diplomatske valize, ali samo u slučaju ako sadržaj diplomatske valize sadrži nedozvoljene predmete.⁹⁶ Iako pregled rendgenskim ili elektroničkim napravama ne znači otvaranje niti zadržavanje diplomatske prtljage neke zemlje su se pobunile protiv takvog načina pregleda, a s druge strane neke države poput Kuvajta i Italije su podržale.⁹⁷

⁹⁴ "It may be carried by a diplomatic courier who is entitled to the protection of the state which he is visiting or in which he is serving in the performance of his functions. He enjoys personal inviolability, and is not liable to any form of arrest or detention. A diplomatic courier is usually a full-time employee of a Ministry of Foreign Affairs, and on every journey must be provided by his Ministry or head of mission with a document indicating his status and the number of packages constituting the diplomatic bag." Feltham, *op.cit.* (bilj.63.), str.47.

⁹⁵ „The transmission of any prohibited or controlled items/substances and objects of commercial value in the diplomatic pouch is therefore not authorised and would amount to an abuse of privilege. To do so would be tantamount to evasion of the customs regulations of the receiving state, not to mention a breach of its national security, and it could result in serious and unpleasant consequences for the mission. As a general rule, therefore, requests for transmission of unofficial or personal items such as books, gifts, souvenirs, etc. via the pouch must be firmly rejected.” Guy, G., Frances, D., Dorset, L., *Heads of mission*, Xlibris, 2018, str. 275.

⁹⁶ Andrassy, Bakotić, Lapaš, Seršić, Vukas, *op.cit.* (bilj. 37.), str. 28.

⁹⁷ Addicott, Jeffrey F. , The status of the diplomatic bag : a proposed United States position, *Houston journal of international law*; sv. 13, br. 2, 1991, str. 237.

9. Odnos prema medijima

"Diplomat je onaj koji dvaput dobro razmisli prije nego ništa ne kaže." - Winston Churchill.⁹⁸

Značajan utjecaj u društvu i u razvijanju mišljenja o nekoj situaciji ili osobi imaju upravo mediji. Razvitkom moderne tehnologije na mnogo brži, lakši i pristupačniji način se prenose vijesti diljem svih kontinenata u čak nekoliko minuta. Pojačani oprez kod diplomatskih zastupnika na komunikaciju sa novinarima uvelike je pridonio razvitak informatičke tehnologije. Promovirati svoju državu i njezine vrijednosti u očima drugih diplomatskih zastupnika nije nimalo lak posao diplomata, a pogotovo ako nemaju dobru komunikaciju s medijima koji imaju prevladavajući utjecaj na mišljenje ljudi.⁹⁹ Diplomatski zastupnici moraju pažljivo birati riječi koje izgovaraju, a pogotovo paziti na svoje ponašanje u javnosti, ali i u privatnom životu. Temelj moći diplomatskog zastupnika je njegov ugled koji treba biti neupitan. Bilo je slučajeva da se zbog privatnih obiteljskih problema dovede u pitanje predan rad i daljnje obavljanje funkcije nekog diplomatskog zastupnika. Osim tiskanih medija, sve veću popularnost imaju elektronički mediji gdje na internetskim portalima može pristupiti apsolutno bilo koja osoba i ostavljati komentare koji također mogu privući određenu skupinu ljudi stvarajući time kriva stajališta kod grupe pojedinaca. Za razliku od klasične diplomacije gdje se sve odvijalo nekako sporije i tajnovito, u suvremenoj diplomaciji saznanja o neprimjerenom ponašanju, konzumiranju opojnih sredstava ili drugim privatnim problemima može dovesti do javne osude diplomatskog zastupnika u samo nekoliko dana.

Diplomatska profesija usko je vezana za prisustvovanje svjetskim događajima, raznim kongresima, sastancima s visokim stupnjem sigurnosti i raznim drugim svečanostima. Za postizanje što bolje slike vlastite zemlje u svijetu potrebno je pridobiti naklonost medija kako bi

⁹⁸ <https://nellacro.wordpress.com/2014/12/15/winston-churchill/>

⁹⁹ *"Modern diplomatic practice places great emphasis on public diplomacy. Public diplomacy is linked to the desire of governments to control both the narrative and the messaging by taking the lead in providing both the factual content of their activities and programmes, and the interpretation, relevance, and consequences of their actions. This is especially important in controversial matters. The goal would be to create positive public impact such that consumers of the news react favourably or at least sympathetically. Naturally, the media is a critically important vehicle in any such endeavour, so it could benefit the mission to cement those contacts relatively early in the tenure of the ambassador/high commissioner. Heads of mission ought to be aware however that courting the media requires great sensitivity."* Guy, Frances, Dorset, *op.cit.* (bilj. 64.), str. 110.

se ostvarili što uspješniji gospodarski, politički, turistički i kulturni ciljevi, a s druge strane diplomatski zastupnici države pošiljateljice trebaju pomno pratiti izvještavanja odnosno prikupljati informacije medija države primateljice koje su usko vezane uz njihovu zemlju te o tome voditi evidenciju i po potrebi predati izvještaj nadležnim tijelima u svojoj državi.¹⁰⁰

Diplomatski angažman orijentiran je prema svjetskoj javnosti te nerijetko se događa da i najmanja greška može dovesti diplomatskog zastupnika u centar medijskoga eksponiranja. Stoga, ministarstvo vanjskih poslova obraća veliku pozornost na odabir stručnog glasnogovornika odnosno osobe koja je ovlaštena davati službene izjave, odgovore na pitanja novinara o stavovima vlastite službe vanjskih poslova, zatim sastavljati i pripremati sadržaj izlaganja visokih diplomatskih zastupnika pred medijima, a kod nekih diplomatskih službi postoji težnja da se odredi tzv. ataše za tisak odnosno osoba koja ima izravnu odgovornost za organiziranje konferencija za tisak, sastavljanje popisa medija koji će biti prisutni i doznati sva potencijalna pitanja koja će biti postavljena diplomatskom zastupniku kako bi imali vremena da pripreme odgovore na njih.¹⁰¹ Iz svega navedenog treba zaključiti da iako diplomatski zastupnici uživaju veliku podršku ministarstva vanjskih poslova u svome radu, oni ipak trebaju obratiti pozornost da opravdaju podobnost svog položaja i povlastica koje uživaju.

10. Prelazak preko područja treće države

Pri sigurnom prolasku kroz treću državu, diplomatski zastupnici i članovi njihove uže obitelji imaju pravo na nepovredivost i spomenute imunitete pod uvjetom da imaju potrebnu vizu od strane treće države ako je ona nužna ili druge potrebne dokumente u kojem se navodi svrha njihova putovanja.¹⁰² Prolazak područjem treće države potreban je primjerice kako bi se

¹⁰⁰ "Periodic reports have long been a staple of diplomatic systems. The principal one up to the 1970s or so was the "monthly political report," written with care as an analysis of events, often personally approved by the ambassador, and sent out through the diplomatic bag in multiple copies, on the basis of a distribution list worked out for each originating embassy, for headquarters and for other overseas missions. A parallel document was the annual political report, and its cousin, an annual survey of the functioning of the mission. These are today replaced in most systems by a variety of reports, different in each system, mainly weekly, or fortnightly." Rana, K.S., *21st century diplomacy*, Bloomsbury Publishing, SAD, 2011, str. 308.

¹⁰¹ Berković, *op.cit.* (bilj.2.), str. 189.

¹⁰² Feltham, *op.cit.*(bilj.63.), str. 52.

diplomatski zastupnik vratio iz države pošiljateljice u državu primateljicu radi nastavka obavljanja svoje dužnosti ili radi drugog razloga koji je vezan za obavljanje službene dužnosti jer privatni posjet se ne ubraja u tu povlasticu.¹⁰³ Prema članku 40.st.2. Bečke konvencije o diplomatskim odnosima treće države ne bi smjele pregledavati prtljagu diplomatskih zastupnika niti ih ometati u takvom prolasku, a prema porukama, pošti ili drugom službenom dopisivanju koji moraju proći preko njihovog područja se trebaju sa jednakim poštovanjem odnositi kao i država primateljica.¹⁰⁴

11. Pravo diplomatskog azila

Diplomatski azil je jedan od glavnih oblika eksteritorijalnog azila te se on ne daje na području vlastite države kao teritorijalni azil, već izvan područja vlastite države i unutar područja teritorijalne sudbenosti druge države.¹⁰⁵ Danas pravo diplomatskog azila odnosno skloništa u prostorijama diplomatskog predstavništva izuzetno je dopušteno u zemljama Latinske Amerike kao primjerice u Ekvadoru. Kada govorimo o diplomatskom azilu, potrebno je napomenuti da se on daje na području države primateljice i to u diplomatskom predstavništvu države pošiljateljice, a osnovna svrha tog utočišta je da se onemogući jurisdikcija postupaka vlasti druge države.¹⁰⁶

U djelu „De jure belli ac pacis“ kojeg je napisao poznati nizozemski pravnik Hugo Grotius 1625. godine, pojam eksteritorijalnosti je primijenjen kako bi se označilo razdvajanje mjesne jurisdikcije države primateljice od veleposlanstva države pošiljateljice te se na temelju toga smatralo da azil koji je omogućen u ambasadi na području države primateljice isti kao da je dan na području države pošiljateljice što je podrazumijevalo izjednačenje teritorijalnog i eksteritorijalnog azila.¹⁰⁷ U današnjem modernom vremenu pojam eksteritorijalnosti je napušten, a precizniji odgovor na teorijsko pojašnjenje diplomatskog imuniteta daje teorija funkcionalnosti.¹⁰⁸ Prema općem međunarodnom pravu diplomatski azil se u pravilu ne priznaje,

¹⁰³ Berković, *op.cit.* (bilj. 2.), str. 117.

¹⁰⁴ Za tekst konvencije vidi : Bečka konvencija o diplomatskim odnosima, *Narodne novine – međunarodni ugovori*, br. 4, 2017.

¹⁰⁵ *Ibid.*, str. 120.

¹⁰⁶ *Ibid.*

¹⁰⁷ Berković, *op.cit.* (bilj. 2.), str. 121.

¹⁰⁸ „Davanje eksteritorijalnog azila je iznimno pravo, koje dovodi do povrede suverenosti teritorijalne države. Dakle, diplomatski azil se temelji na konceptu eksteritorijalnosti i sadrži ograničenje teritorijalne suverenosti.“ *Ibid.*, str.120.

ali je na pojedinim kontinentima bilo slučajeva takve vrste azila kao što su europski slučaj Kallay i Nagy u Mađarskoj te Delgado u Rumunjskoj.¹⁰⁹

12. Negativni efekti diplomatskog imuniteta

Kritike na račun diplomata širom svijeta pojavljuju se najviše u novije doba zbog određenih incidenata kao što je ilegalni prijevoz droge, dovođenje u vezu s raznim kriminalnim radnjama koje su nažalost više zastupljenije u medijima od pozitivnih rezultata koje napornim radom diplomatskih zastupnika ostaju u sjeni osoba koje iskorištavaju imunitet koji im je dodijeljen zbog čega su diplomatski zastupnici ponekad kritizirani u društvu. Nerazumijevanje i omalovažavanje rada diplomatskih zastupnika dovelo je do nevjerojatnog pritiska na njihov rad i diplomatsku službu. Prvenstveno, pojedini ljudi u modernom društvu ne razumiju da mir u međunarodnim odnosima nije posljedica rata i oružanih sukoba, već iscrpljujućeg, stresnog ili mukotrpnog rada diplomatskih zastupnika koji u tišini i nejavnim istupima omogućavaju rješavanje već napetih odnosa koji uz njihovu asistenciju ne prerastaju u oružane sukobe. U današnje vrijeme kada dolazi do sve veće eskalacije sukoba i zahlađenja odnosa između Zapada i Istoka, sigurnost diplomata je glavna tema u medijima.¹¹⁰

Bitno je spomenuti da je Opća skupština Ujedinjenih naroda 1973. godine uz Rezoluciju 3166 prihvatila i Konvenciju o sprečavanju i kažnjavanju zločina protiv međunarodno zaštićenih osoba, obuhvaćajući i diplomatske agente, a sve to nakon što je Rezolucijom 3107 snažno podržala uspostavu zaštitnih mjera za obranu diplomatskih zgrada i zastupnika misije te uputila kritike protiv agresivnih postupaka prema istima.¹¹¹ Sigurnost diplomata veoma je upitna u državama gdje vlada nesigurnost i oružani sukobi te zbog toga mnoge države dolaze do zaključka da je najbolje povući svoje zastupnike iz tih zemalja kao što su napravile Sjedinjene Američke države u Ukrajini

¹⁰⁹ Andrassy, Bakotić, Lapaš, Seršić, Vukas, *op.cit.*(bilj. 37.), str. 27.

¹¹⁰ Bivši američki veleposlanik Chas W. Freeman usporedio je diplomatsku službu sa vojskom u kojoj diplomatski zastupnik mora biti spreman na pojačani rizik u obavljanju svoje funkcije “...*I also think that part of the honor of diplomats is that they, like soldiers, accept special risks. It is that willing acceptance of risk in the interest of a larger cause than one’s own, rather than indignation at abuses of diplomatic immunity, that I tend to regard as most important.*” Friedrich, P., *English for Diplomatic Purposes*, United Kingdom, Multilingual Matters, 2016.

¹¹¹ Andrassy, Bakotić, Lapaš, Seršić, Vukas, *op.cit.* (bilj. 37.), str. 30.

2022. godine zbog raznih prijetnji i mogućeg napada na zgrade diplomatske misije. Naime, američki državni tajnik Antony Blinken u svom obraćanju dao je izjavu kako smatra da na temelju informacija kojima raspolaže te opravdane sumnje od ruske invazije povlači američke diplomate iz Kijeva, a kod povratka američkih diplomata razmišljalo bi se čak da ih štite američki marinci.¹¹² Koju težinu diplomatski imunitet nosi, dokazuje slučaj otmice jordanskog veleposlanika te oružani napad na vozača diplomatskog zastupnika koji je u tom incidentu ranjen, a dogodio se u Tripoliju, glavnom gradu Libije koja je postala zemlja nesigurnosti nakon pada režima Muammara Gaddafija 2011. godine.¹¹³ Iz svega navedenog, evidentno je da diplomatski položaj ima i manje lijepu stranu uživanja u povlasticama na kojima im mnogi ponekad zamjeraju.

¹¹² Novinski članak podnaslovom: “Why U.S. Diplomats and Their Protectors in Ukraine Are a Key Signal to Russia”, dostupno na : <https://time.com/6170406/diplomats-marines-ukraine-russia/>

¹¹³ Novinski članak pod naslovom : “Jordanian envoy freed and home-bound after kidnapping in Libya”, dostupno na: <https://www.scmp.com/news/world/article/1511233/jordanian-envoy-freed-and-home-bound-after-kidnapping-libya>

13. Zaključak

U različitim etapama razvoja diplomacije postojali su različiti stavovi o njihovim povlasticama i imunitetima. Diplomatska služba izuzetan značaj dobiva usvajanjem Bečke konvencije o diplomatskim odnosima 1961. godine na konferenciji Ujedinjenih naroda u Beču, čijim donošenjem se olakšava ujednačavanje prakse koja je stoljećima postojala među raznim državama svijeta i kojom su se u znatnoj mjeri smanjile pravne praznine koje su dotad postojale. Bečkom konvencijom o diplomatskim odnosima kao međunarodnim ugovorom, precizirane su osnovne definicije pojmova diplomatske misije, njihovih zadaća i funkcija, olakšica, povlastica i imuniteta te zaštite i obaveza države primateljice i države pošiljateljice u međusobnom odnosu.¹¹⁴

Strateški cilj diplomatske službe je u kreiranju vanjske slike vlastite države u međunarodnoj zajednici u kulturnom, povijesnom, političkom i tehnološkom svjetlu. Republika Hrvatska može se pohvaliti vrlo učinkovitim napretkom kao država s malim stanovništvom koja je u kratkom vremenskom periodu od svog nastajanja pa do danas postigla mnoge uspjehe i priznanja u diplomatskim odnosima i njezinom razvoju. Interakcija između mnogih aktera u međunarodnoj zajednici nerijetko dovodi do povezivanja diplomatskih službenika na novoj službenoj, ali i prijateljskoj razini koja je iznimno potrebna kao podrška u medijskim zapažanjima, posebno u današnje vrijeme kada diplomatski zastupnici imaju ogromnu količinu posla gdje svojim vještim i preciznim izlaganjem i pregovaranjem održavaju tenzije na nekoj normalnoj razini. Povjerenje među diplomatskim predstavnicima raznih zemalja gradi se dugi niz godina te je zato potrebno da se takvi odnosi grade na iskrenosti, konzistentnosti i međusobnom razumijevanju, a katkad i pomaganju.

Iz svega navedenog treba zaključiti da se imunitet ne smije iskorištavati tako da se ne poštuju zakoni države primateljice i da se namjerno neodgovorno ponaša prema integritetu kako vlastite države, tako i države koja je primila diplomatskog zastupnika na svoje područje. Diplomatski imunitet ne predstavlja apsolutnu slobodu ponašanja i pribavljanja osobne koristi, već dužnost poštivanja između država. Diplomatski zastupnik bi trebao svoje ponašanje uvijek uskladiti s interesima i ciljevima svoje funkcije te ugleda i časti države koja ga je primila na svoje područje.

¹¹⁴ Za tekst konvencije vidi : Bečka konvencija o diplomatskim odnosima, *Narodne novine – međunarodni ugovori*, br. 4, 2017.

14. Literatura

Knjige i članci :

1. Andrassy, J., Bakotić, B., Lapaš, D., Seršić, M., Vukas, B., *Međunarodno pravo*, sv.2., Zagreb, Školska knjiga, 2012.;
2. Addicott, Jeffrey F. , The status of the diplomatic bag : a proposed United States position, *Houston journal of international law*; sv. 13, br. 2, 1991.;
3. Behrens, P., *Diplomatic Law in A New Millennium*, United Kingdom, Oxford University Press, 2017.;
4. Berridge, G.R., *Diplomacija: teorija i praksa*, , Zagreb, Biblioteka Politička misao, 2004.;
5. Berković, S., *Diplomacija i diplomatska profesija*, Dubrovnik, Urban – Media, 2006.;
6. Carrasco, C., *Diplomat's manual*, The Little French eBooks, 202.;
7. Do Nascimento e Silva, G.E., "Diplomacy", u: Bernhardt, R., (ur.), *Encyclopedia of Public International Law*, sv. 9, Amsterdam, New York, Oxford, Tokyo, North-Holland, 1986.;
8. Feltham, R.G., *Diplomatic handbook*, Boston, Martinus Nijhoff, 2012.;
9. Fevrier J., *La Revue administrative*, *Presses Universitaires de France*, br. 235., 1987.,
10. Friedrich, P., *English for Diplomatic Purposes*, United Kingdom, Multilingual Matters, 2016.;
11. Guy, G., Frances, D., Dorset, L., *Heads of mission*, Xlibris, 2018.;
12. Kissinger, H., *Diplomacy*, New York, Simon & Schuster, 2011.;
13. Kurečić, P., Haluga, V., *Uvod u suvremenu međunarodnu politiku i diplomaciju*, Varaždin, Sveučilište Sjever, 2021.;
14. Luša, Đ., Polenus, M., Zloupotreba diplomatskih imuniteta u suvremenoj diplomatskoj praksi: izazovi i moguća rješenja, Zagreb, *Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu*, 2016.;
15. Nelson, C., "Opening" Pandora's Box: The Status of the Diplomatic Bag in International Relations, *Fordham International Law Journal*; sv.12.,br.3., 1988.;
16. Margašević, A., "Diplomacija kao sredstvo i način međunarodnog općenja", *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 1966.;

17. Morris, W.G. Constitutional Solutions of the Problem of Diplomatic Crime and Immunity, *Hofstra Law Review*, 2007.;
18. Pfusterschmid-Hardtenstein, H., *A Short History of the Diplomatic Academy of Vienna*, Beč, Diplomatic Academy of Vienna, 2008.;
19. Rana, K.S., *21st century diplomacy*, New York, Bloomsbury Publishing, 2011.;
20. Satow, E., *A guide to diplomatic practice*, London, Longman Group UK limited, 1979.;
21. Seršić, M., Pravo Europske zajednice – self-contained režim?, *ADRIAS - Zbornik Zavoda za znanstveni i umjetnički rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Splitu*, sv. 12., 2005.;
22. Stanišić-Kos, L., Domjančić, S., Diplomacija u međunarodnim odnosima: od vojne diplomacije preko obrambene diplomacije do diplomacije sigurnosti? *Fakultet političkih znanosti*, 2021.;
23. Vrđuka, A., Magušić, F., “Postupanje policijskih službenika prema osobama s diplomatskim imunitetom i povlasticama, Policija i sigurnost”, sv. 19 br. 3., 2010.;
24. Ure, J., *Diplomatic bag*, London, John Murray Publishers Ltd., 1994.;
25. Vukadinović, R., Međunarodno okruženje i hrvatska politika: Proliferacija novih država i proliferacija diplomacije, sv.2000., br.1., Zagreb, *Politička misao*, 1994.;
26. Vukadinović, R., *Politika i diplomacija*, Zagreb, Politička kultura, 2004.;
27. Komisija za međunarodno pravo: Draft articles on the Status of the Diplomatic Courier and the Diplomatic Bag not accompanied by Diplomatic Courier and Draft Optional Protocols thereto with commentaries, 1989; *Yearbook of the International Law Commission*, 1989, sv. II, Drugi dio.
dostupno: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_5_1989.pdf

Mrežni izvori:

28. <https://hrcak.srce.hr/file/56338>
29. <https://www.justice.gov/opa/pr/libyan-national-found-guilty-terrorism-charges-2012-attack-us-facilities-benghazi>
30. https://www.eeas.europa.eu/eeas/russia-european-union-declared-19-diplomats-personae-non-gratae_en
31. <https://mvep.gov.hr/UserDocsImages/2022/datoteke/2201281344-protokolarni-vodic-2022-tekst-hrv.pdf>

32. <https://www.britannica.com/topic/diplomatic-immunity>
33. <https://dlgvisa.com/blog/diplomats-and-their-special-privileges>
34. <https://shodhganga.inflibnet.ac.in/bitstream/10603/38483/7/chapter%204.pdf>
35. <https://www.zakon.hr/z/448/Zakon-o-putnim-ispravama-hrvatskih-dr%C5%BEavljana>
36. <https://hrcak.srce.hr/file/308710>
37. <https://www.nsa.gov/History/Cryptologic-History/Historical-Events/Article/View/Article/2740690/red-and-purple/>
38. <https://www.theguardian.com/world/2010/apr/08/qatari-diplomat-smoking-plane-scare>
39. <https://www.mt.com/hr/hr/home/library/FAQ/lab-analytical-instruments/titration.html>
40. <https://www.consilium.europa.eu/hr/press/press-releases/2022/07/18/eu-digital-diplomacy-council-agrees-a-more-concerted-european-approach-to-the-challenges-posed-by-new-digital-technologies/>
41. <https://www.cbsnews.com/news/china-diplomat-beaten-injured-by-houston-cops/>
42. <https://www.vatican.va/content/romancuria/it/pontificie-accademie/pontificia-accademia-ecclesiastica/profilo.html>
43. <https://thehill.com/opinion/international/3766980-brittney-griners-release-and-the-strategic-value-of-good-diplomacy/>
44. <https://www.thetimes.co.uk/article/bomb-at-british-embassy-in-croatia-0zknhcvxzb>

Praksa Međunarodnog suda:

1. United States Diplomatic and Consular Staff in Teheran, Judgement, 1980.
<https://www.icj-cij.org/en/case/64>

Konvencije i zakoni :

1. Bečka konvencija o diplomatskim odnosima, *Narodne novine – međunarodni ugovori*, br. 4, 2017.
2. Zakon o putnim ispravama hrvatskih državljana, 2020.
<https://www.zakon.hr/z/448/Zakon-o-putnim-ispravama-hrvatskih-dr%C5%BEavljana>